



GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Kärlekens konstruktion

– En intervjustudie om att leva polyamoröst, relationsanarkistiskt eller icke-monogamt i ett
samhälle med monogami som norm

Socionomprogrammet

C-uppsats

Vårterminen 2009

Författare: Ylva Gellerstedt & Lisa Petersson

Handledare: Viveka Enander

ABSTRACT

Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet
Februari 2009

Titel: Kärlekens konstruktion
– En intervjustudie om att leva polyamoröst, relationsanarkistiskt eller icke-monogamt i ett monogamt samhälle

Författare: Ylva Gellerstedt och Lisa Petersson

Syftet med denna uppsats är att problematisera tvåsamhetsnormen genom att undersöka hur personer som kallar sig polyamorösa, relationsanarkister eller medvetet icke-monogama förhåller sig till normer för kärlek, vänskap och relationer, med fokus på normen om tvåsamhet. Vi undersöker hur det kan upplevas att bryta mot denna norm och vilka reaktioner dessa personer möter från omgivningen. Vi har använt oss av feministiskt poststrukturalistiskt och queerteoretiskt perspektiv som förståelseram. Våra frågeställningar är:

- Hur beskriver intervjupersonerna sina tankar och erfarenheter av att leva icke-monogamt?
- Hur resonerar intervjupersonerna kring och förhåller sig till normer för kärlek och relationer?
- Hur upplever de omgivningens reaktioner på- och bemötande av uttryckta icke-monogama tankar, känslor och praktiker?

Undersökningen bygger på kvalitativa intervjuer med sju personer som har olika sätt att tänka kring och utforma nära relationer. Deras gemensamma nämnare är en kritik av normativa relations- och kärleksideal. Studien visar att en central fråga för dessa personer är att ha ett aktivt och reflekterande förhållningssätt till nära relationer utan färdiga mallar och föreställningar om vad en relation ska innehålla. Ett framträdande synsätt är att varje relation är unik och inte behöver stå i konkurrensställning med andra relationer. Ur detta synsätt kommer en öppenhet att ha flera intima och kärleksfulla relationer samtidigt. Några vill utmana normerna för vänskap genom att vänskapsrelationers status uppvärderas och reglerna för vänskap och kärlek ifrågasätts. Det finns en kritik mot det värde som den tvåsamma kärleksrelationen tillmäts på bekostnad av andra relationer. De intervjuade betonar också att ha ansvarsfulla och jämlika nära relationer. Vi ser att det är möjligt att utforma nära relationer på sitt eget sätt, men det är inte utan att det möter motstånd. Det är främst bejakandet av kärleksfulla relationer med flera samtidigt som är kontroversiellt. Intervjupersonerna möter positiva reaktioner från omgivningen, men också ifrågasättande, osynliggörande och diskriminering. Den direkta diskrimineringen tar sig bland annat uttryck i en diskvalificering av alternativa sätt att utforma nära relationer på. Det kan då vara på individuell nivå, till exempel genom negativa kommentarer men också på institutionell nivå i form av att inte kunna ge sina partners lika legal status. Indirekt diskriminering sker genom att den monogama livsstilen premieras på olika sätt, bland annat genom att förutsätta att alla lever monogamt, eller att värdera den monogama livsstilen som mer eftersträvansvärd.

Nyckelord: Polyamori, relationsanarki, icke-monogami, tvåsamhet

Förord

Arbetet med denna uppsats har gett oss mycket att tänka på i yrkesrollen som socionom när det gäller föreställningar om kärlek och relationer, men även på personligt plan. Det har varit otroligt intressant att utforska en norm som innan låg som en slöja för våra ögon.

Vi vill börja med att tacka vår handledare Viveka Enander som har kommit med konstruktiv kritik, peppat oss när vi känt oss nere och satt stopp när arbetet började bli för vidlyftigt. Vi vill också tacka Hanna Wickström som introducerade oss för feministisk poststrukturalism. Och framför allt vill vi tacka våra underbara intervjupersoner för att de ville dela med sig av sina tankar och erfarenheter!

Ylva Gellerstedt & Lisa Petersson Göteborg 2009

DEL 1	1
1. Introduktion.....	1
Inledning	1
Centrala begrepp	2
Syfte och frågeställningar	4
2. Bakgrund.....	6
3. Tidigare forskning.....	9
4. Teoretiska perspektiv.....	11
Social konstruktion av sexualiteten	11
Feministisk poststrukturalism	12
Queer och feministisk queerteori	13
5. Metod och material	16
Förförståelse.....	16
Val av metod och ansats	16
Urval	17
Tillvägagångssätt	17
Analysmetod	19
Etik.....	19
Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	20
DEL 2	21
6. Resultat och analys.....	21
Presentation av intervjupersonerna	21
Alternativ till tvåsamhet.....	22
Reflektioner kring otrohet, trygghet, svartsjuka och andra begrepp.....	29
Förhållande till omgivningen.....	36
7. Slutsatser och diskussion	42
Sammanfattande resultat och slutsatser	42
Vidare diskussion.....	44
Vetenskapsteoretiskt bidrag	45
Vidare forskning	45
Referenser	46

Bilagor

Del 1

1. Introduktion

Inledning

Varför är det en sådan självklarhet att bara vara tillsammans med en person åt gången? Varför inte vara ihop med flera samtidigt? Hur skulle det vara om man kunde ha kärleksrelationer ungefär på samma sätt som vänskapsrelationer, med flera unika relationer som inte konkurrerar med varandra? Eller att överhuvudtaget inte göra någon skillnad mellan vänskap och kärlek? Vi blev intresserade av dessa frågor efter att ha sett en paneldebatt om relationsanarki från Stockholm Pride på www.andie.se. I debatten är det fyra personer som beskriver hur de fann att de inte passade in i mallen av monogamt begär och beslutade sig för att skapa relationer på sina egna sätt.

Utifrån detta började vi fundera över hur vi ser på relationsskapande, vad vi betraktar som rätt och fel, sunt, osunt, normalt, onormalt osv. Vi kom på att detta är ett mycket angeläget ämne för socionomer att reflektera kring, eftersom vi arbetar nära människor och involverar oss i deras liv och relationer med andra. Om vi har en oflekterad syn på kärleksförhållanden och nära relationer är det lätt hänt att vi inte ser de verkligheter som faller utanför ramarna för våra föreställningar. Det kan innebära osynliggörande och diskriminering av människor som vill leva eller lever på sätt som inte ryms inom normen. När vi började diskutera detta blev det tydligt för oss att normen om tvåsamhet i kärleksrelationer är ett av de mest grundläggande fundamenten i vårt samhälle i fråga om hur vi ser på och organiserar våra relationer till varandra. Det är en norm som är så inrotad i vår kultur att den ofta tas helt för given och därmed blir näst intill osynlig. Vi blev intresserade av att titta närmare på hur normen om tvåsamhet i kärleksrelationer egentligen ser ut, vad den innehåller, hur vi ser på varandra, vad vi gör med varandra i våra relationer och varför det ser ut som det gör. Det här är stora områden som sällan har blivit problematiserade i forskning eller allmän samhällsdebatt trots att forskning om normer eller normalitet har pågått länge, till exempel inom områden som handlar om kön/genus, sexualitet, klass, och etnicitet. Vi kan givetvis inte undersöka hela detta område i en c-uppsats utan har varit tvungna att avgränsa oss. Som socionomer är vi intresserade av människors liv och upplevelser i samhället. Vi har därför gjort samtalsintervjuer med personer som skapar nära relationer på ett sätt som bryter mot normen om tvåsamhet. Vi har gjort detta för att synliggöra berättelser om att skapa relationer på sitt eget sätt, för att få mer insikt i olika sätt att tänka och leva i fråga om organisering av kärlek, sex, intimitet, närhet och vänskap. Vi vill också ta reda på vad dessa människor möter när de väljer en väg som inte samstämmer med majoritetssamhällets sätt att organisera eller värdera nära relationer. På detta sätt kan vi upptäcka, problematisera och diskutera samhällets normer och strukturer inom dessa områden. Det finns många olika sätt att tänka, känna och leva som bryter mot tvåsamhetsnormen. Vi har träffat personer som kallar sig polyamorösa, relationsanarkister, medvetet icke-monogama eller som anser att de lever, tänker eller känner på ett sätt som kan associeras med dessa begrepp.

Vi vill i denna uppsats anknyta till den forskning som gjorts om normer på sexualitetens område, framförallt inom queerforskningen, och använda dess verktyg för att undersöka den monogama normen samt synliggöra alternativ. Vårt arbete kan därför ses som tvärvetenskapligt där vi främst rör oss inom fälten sociologi, genusvetenskap och socialt arbete.

Centrala begrepp

Eftersom de begrepp vi använder kan vara nya för många vill vi inledningsvis förklara vad våra mest centrala begrepp står för. Begreppsförklaringarna är också tänkta att ge en introducerande bakgrund till ämnet varför vi har valt längre förklaringar till de mest centrala begreppen.

Monogami – betyder enligt Nationalencyklopedin ”*engifte*, principen att en person vid en given tidpunkt endast får vara gift med en make/maka”¹. Monogami brukar också användas med betydelsen exklusiv tvåsamhet/parförhållande, en intim relation enbart mellan två personer utan att vara gifta. Historiskt sett har monogami varit mindre vanligt än polygami i världen men i västvärlden är monogami idag väl etablerat².

Seriell monogami – kallas en ordning där det inte är acceptabelt att ha mer än en sexualpartner åt gången men accepterat att ha flera partner under sin livstid.³

Icke-monogami – Ett paraplybegrepp för relationspraktiker som inte stämmer överens med monogamins mall⁴. Vi använder detta begrepp i våra frågeställningar för att inkludera alla intervjupersonerna.

Medveten icke-monogami (Responsible non-monogamy) – Ett begrepp som uppkom i USA bland dem som på ett medvetet och ansvarsfullt sätt ville ha sexuella och/eller kärleksfulla relationer med fler än en person. Ur denna rörelse utvecklades så småningom begreppet polyamori för att sätta ord på den del som berör kärlek och för att ha ett eget begrepp som inte utgår ifrån monogamin som norm⁵.

Öppet förhållande – Ett kärleksförhållande där parterna är fria att ha sexuella förbindelser och vara intima med andra utanför relationen, utan att betrakta det som otrohet.⁶

Polyamori – Betydelsen av begreppet polyamori är under pågående debatt och beskrivs olika i litteratur kring polyamori^{7 8}. Enligt den litteratur vi läst betyder polyamori en relationsform där det är möjligt och meningsfullt att ha intima, kärleksfulla och sexuella relationer med flera partners samtidigt. Polyamori betyder också förmågan att bli kär i flera personer samtidigt eller att bejaka kärlek till fler än en person, det handlar då om känslan, viljan, valet, begäret eller läggningen mer än om praktiken. Skillnaden mellan polyamori och ”öppet förhållande” är att polyamoribegreppet mer betonar långvariga eller jämbördiga förbindelser med fler partners, medan ”öppet förhållande” ofta utgår från ett par som har en primär relation men som kan ha andra ”vid sidan om”, oftast sexuellt. Tre eller fler personer som har partnerförhållande med varandra och kallar sig polyamorösa kan också ha ett öppet eller slutet förhållande gentemot dem utanför förhållandet.⁹ Polyamori finns ännu inte i

¹ Nationalencyklopedin: Sökord: Monogami. Hämtat från <www.ne.se> januari 2009

² Wikipedia: Sökord: Monogami. Hämtat från <www.wikipedia.org> januari 2009

³ Wikipedia: Sökord: Seriell monogami. Hämtat från <www.wikipedia.org> januari 2009

⁴ Wikipedia: Sökord: Non monogamy. Hämtat från <www.wikipedia.org> januari 2009 i fri översättning av oss.

⁵ Elisabeth Sheff (2005): *Polyamorous Relationships: Exploring Community, Gender, Family and Sexuality*. Ann Arbor: ProQuest Information and Learning Company

⁶ Wikipedia: Sökord: Öppet förhållande. Hämtat från <www.wikipedia.org> januari 2009

⁷ Christian Klesse: “Polyamory and it’s ‘Others’: Contesting the Terms of Non-Monogamy” i *Sexualities* 2006; 9

⁸ Sheff 2005

⁹ Kevin Lano (1995): “The History of Non-monogamous Lifestyles” i Lano, Kevin/Parry, Claire (red): *Breaking*

Nationalencyklopedin eftersom det är ett relativt nytt begrepp, åtminstone i Sverige. I USA har det cirkulerat i cirka två decennier. Polyamori består av två ord poly-, vilket kommer från grekiskan och betyder mången¹⁰, och amori vilket står för kärlek. Amori kommer av Amor, vilket var ”personifieringen av kärlek i den romerska föreställningsvärlden”¹¹. Enligt både Sheff och Klesse är begreppet valt just på grund av dess fokus på kärlek mer än sex^{12 13}. Och också till skillnad från polygamin som fokuserar på äktenskapsformen, månggifte¹⁴.

Poly – I texten använder vi oss ibland av ordet poly för att täcka in alla flersamma relationer. Till exempel ”att leva poly” och ”att ha polyrelationer” betyder att ha nära relationer med fler än en, men det behöver då inte vara i betydelsen polyamori.

Relationsanarki – ”Relationsanarkin ifrågasätter de strukturer i samhället som styr och sätter ramarna för alla former av relationer mellan människor”¹⁵. Det innebär bland annat att man inte gör någon väsentlig skillnad på kärleksrelationer och vänskapsrelationer. Relationsanarkister vill inte värdera vissa slags relationer som viktigare än några andra. De är också kritiska till färdiga etiketter och koncept kring relationer, till exempel att det är givet vad som menas med kärleksrelation eller flickvän/pojkvän. Dessa begrepp är fyllda med ideal och värderingar vilket begränsar möjligheten att skapa relationer på sitt eget sätt utifrån varje unik relation. Relationsanarkister delar inte upp relationer i partners och icke-partners, utan låter varje relation utvecklas på sitt eget sätt. En konsekvens av detta är att relationsanarkister ofta har flera sexuella, kära och/eller intima relationer samtidigt. Detta skulle utifrån en mononormativt tänkande kunna definieras som polyamori men eftersom relationsanarkister vill frigöra sig från normerande kategorier ifrågasätts polyamoribegreppet av dessa. De menar då att begreppet polyamori är normerande och värderande på samma sätt som monogami (eller monoamori) eftersom det utgår från en norm om att skapa exklusiva kärleksrelationer där man urskiljer viss slags kärlek och intimitet från annan.¹⁶

Tvåsamhetsnorm – Normen att vara två i kärleksrelationer, äktenskap och partnerskap. I denna uppsats använder vi begreppet synonymt med parnorm och mononorm. Tvåsamhet beskrivs i Nationalencyklopedin som ”nära relation mellan två personer som i viss mån hämmar deras kontakter med andra människor”¹⁷.

Nära relationer – Vi använder begreppet nära relationer som ett samlingsbegrepp för kärleksrelationer, intima relationer, sexuella relationer, familjerelationer, vänskapsrelationer, partnerrelationer, äktenskapsrelationer, mm. Eller rättare sagt för alla relationer som en person själv definierar som nära. Ovan uppräknade begrepp kan vara problematiska att använda eftersom det finns en mängd normativa föreställningar om vad de innebär. Genom att prata om nära relationer hoppas vi kunna inkludera alla de relationer som är i fokus i denna uppsats. Ibland använder vi oss ändå av till exempel kärleksrelation eller vänskapsrelation eftersom det är väsentligt att prata om utifrån de nu rådande föreställningarna om dessa begrepp.

the Barriers to Desire. New Approaches to Multiple Relationships. Nottingham: Five Leaves Publications

¹⁰ Nationalencyklopedin: Sökord: Poly. Hämtat från <www.ne.se> januari 2009

¹¹ Nationalencyklopedin: Sökord: Amori. Hämtat från <www.ne.se> januari 2009

¹² Sheff 2005

¹³ Klesse 2006

¹⁴ Sheff 2005

¹⁵ Hämtat från <www.relationsanarki.info>

¹⁶ Wikipedia: Sökord: Relationsanarki. Hämtat från <www.wikipedia.org> januari 2009

¹⁷ Nationalencyklopedin: Sökord: Tvåsamhet. Hämtat från <www.ne.se> februari 2009

Syfte och frågeställningar

Vårt syfte med uppsatsen är att problematisera tvåsamhetsnormen genom att undersöka hur personer som kallar sig polyamorösa, relationsanarkister eller medvetet icke-monogama förhåller sig till normer för kärlek, vänskap och relationer, med fokus på normen om tvåsamhet. Vi vill ta reda på hur det kan upplevas att bryta mot denna norm och vilka reaktioner dessa personer möter från omgivningen.

Frågeställningar:

- Hur beskriver intervjupersonerna sina tankar om, och erfarenheter av, att leva icke-monogamt?
- Hur resonerar intervjupersonerna kring, och förhåller sig till, normer för kärlek och relationer?
- Hur upplever de omgivningens reaktioner på, och bemötande av, uttryckta icke-monogama tankar, känslor och praktiker?

Bakomliggande syfte

Ett mer övergripande syfte med uppsatsen är att synliggöra sätt att skapa kärleksrelationer andra än tvåsamhet, för att öppna för reflektion kring normer och värderingar för kärlek och relationer. Vi vill öka medvetenheten om vad dessa normer kan innebära för människor för att motverka osynliggörande och diskriminering.

Avgränsningar

Vi valde till en början att avgränsa arbetet till att handla om polyamori även om det var det ”par-normbrytande” vi var mer intresserade av än själva polyamori i sig. Vi valde denna avgränsning för att arbetet skulle bli allt för omfattande och spretigt om vi skulle ta upp alla fenomen som kan tänkas bryta mot tvåsamhetsnormen, till exempel att leva ensam, ”öppna relationer”, polygama äktenskap eller ”swinging”*. Ju längre arbetet fortskred upptäckte vi att denna avgränsning var ganska komplicerad. De intervjupersoner som nappade på vår annonsering efter personer som kallar sig polyamorösa beskrev en ambivalens till att använda fasta bestämda kategoriseringar över sig själva. Flera sa att de ”lever poly” men inte alltid kallar sig det. Vi valde därför att i ett tidigt skede utvidga vårt undersökningsområde till att handla om personer som kallar sig polyamorösa, relationsanarkister, medvetet icke-monogama eller som anser att de lever, tänker eller känner på ett sätt som kan associeras med dessa begrepp. Anledningen till att vi valde just polyamori, relationsanarki och medveten icke-monogami är att vi tycker oss se att detta är något nytt som är i rörelse, som skiljer sig från andra mer traditionella sätt att ha polygama nära relationer på. Vi är intresserade av det som kan tänkas vara nytt inom detta område och av de människor som reagerat mot traditionella normsystem och vill skapa något nytt i förhållande till dessa. Vi har därför avgränsat vårt arbete till att inte handla om polygama relationsformer som bygger på tradition eller religion även om det också hade varit intressant.

Vi har också avgränsat arbetet på så sätt att vi vill ha fokus på relationen mellan individ och samhälle, det vill säga att vi inte vill analysera de intervjuade som personer eller som grupp utan vi ser det de säger som berättelser om oss människor i samhället.

Ett problem som vi sett i efterhand, under analysen, är att vi inte har avgränsat vad vi frågat

* Betydelse beskrivs i kapitel Bakgrund

om i intervjuerna tillräckligt mycket. Vi fick mer information än vi kunde göra rättvisa av i en C-uppsats. Våra frågor har rört så många aspekter att det blir väldigt teoretiskt spretigt samtidigt som vi har haft ambitionen att ta med så mycket som möjligt för att få en bred bild.

2. Bakgrund

Vi går i det här kapitlet igenom historia, främst i vår del av världen, västvärlden, för olika former av relationer runt reproduktion och familj med fokus på den heterosexuella monogamin och det som bryter mot den. Vi tar också upp nutidstendenser och en historisk tillbakablick över synen på kärlek och sex utifrån Anthony Giddens teorier.

Människors relationsformer och dess innebörder har varierat mycket i olika kulturer under historien. Den exklusiva monogamin mellan man och kvinna har varit långt ifrån en universell norm. Till exempel har det i Polynesien inte funnits någon institution som äktenskap och inga ord för make eller fru. Där har det varit accepterat med vad vi idag skulle kunna kalla polyamorösa förhållanden för båda könen och barnen uppfostras av alla¹⁸ ¹⁹. Inom den västerländska kulturen har det funnits subkulturer och religiösa grupper som stödjer en icke-monogam livsstil till exempel mormonerna i USA som utövar månggifte²⁰. Skillnaden mellan dessa två kulturer är att kvinnorna har låg status hos mormonerna, där är det bara männen som kan gifta sig med flera, medan det i den polynesiska kulturen var mer jämställt²¹. Lano skriver att från det polynesiska samhället som var relativt auktoritetsfritt till samhällen som har en mer centraliserad eller hierarkisk maktstruktur verkar det senare sammanfalla med mer rigida relationsformer, även om avvikelser har förekommit²². Det verkar som att europeiska samhällen har varit de som har varit mest fanatiska med att undertrycka sexualitet och variation i relationsskapande. Foucault skriver bland annat i *Sexualitetens historia* om hur den monogama heterosexualiteten blev normgivande²³. Fram till slutet av 1700-talet fanns det tre stora lagsamlingar som skulle styra det sexuella beteendet och de var endast inriktade på det äktenskapliga förhållandet, då var det den heterosexuella praktiken som var i blickfånget och skulle styras och regleras. Detta förändrades mot 1800-talet då intresset riktades mot allt som avvek från heterosexuellt samlag inom äktenskapet. Allt annat blev perversiteter, till exempel onani, barns sexualitet och att älska personer av samma kön. Denna upptagenhet att reglera och synliggöra det ”avvikande” gjorde enligt Foucault att den heterosexuella monogamin upprätthölls som en tyst norm.²⁴ Andra former av sexualitet än heterosexualitet sjukförklarades i slutet av 1800-talet. Till exempel förbjöds alla homosexuella handlingar och relationer 1885 i England istället för bara sodomi som var fallet innan²⁵. Lano hävdar att kapitalismen och västerländska religioner har använt monogami som ett medel att kontrollera och begränsa sexualitet inom en strikt reproduktiv roll och som ett medel att etablera ett tydligt arv på fädernet och manligt ägande av egendom, men att det inte bara fanns patriarkaliska skäl till att kväsa icke-monogami. Det är svårare att regera ett folk som har mer varierade familjestrukturer eftersom auktoritetspositioner inte blir lika tydliga och att det då är svårare att få en individuell acceptans av ett despotiskt styre.²⁶ Helt enkelt är det lättare att regera ett folk som följer en viss mall. Det behöver dock inte betyda att icke-monogami automatiskt är tecken på en progressiv trend. I mormonska samhällen eller i islamistiska

¹⁸ Lano 1995

¹⁹ Jin Haritaworn, Chin-ju Lin och Christian Klesse: “Poly/Logue. A Critical Introduction to Polyamory” i *Sexualities* 2006; 9

²⁰ Lano 1995

²¹ Ibid.

²² Ibid.

²³ Michel Foucault (2002): *Sexualitetens historia. Viljan att veta*. Göteborg: Daidalos

²⁴ Foucault 2002

²⁵ Lano 1995

²⁶ Ibid.

fundamentalistiska samhällen idag där det finns månggifte har kvinnan en låg status. Det sätt som icke-monogami där utövas på organiseras kring behoven hos män med hög status²⁷.

I västvärlden var 1960- och 70-talen en period då det öppnades nya möjligheter för bredd i sexualitet och identitet. Feminismen tog upp viktiga sexualfrågor som rätten till abort och tillgång till säkra, lagliga preventivmedel. Gayrörelsen ifrågasatte den hegemoniska heterosexualiteten och tillsammans med feminister avslöjade de könsroller som socialt konstruerade. Förändrade politiska och ekonomiska villkor bidrog till en ökande autonomi för kvinnor och sexuella minoriteter, framför allt homosexuella. Men ur ett feministiskt perspektiv blev tyvärr den sexuella revolutionen mer androcentrisk än jämställd. Många menar att den kvinnliga sexualiteten frigjordes till stor del på mäns villkor.²⁸ I USA på 1960-talet uppstod grupper som hade ett fokus på fri eller flersam sexualitet och kärlek. Det var en slags motkultur mot den dominerande livsstilen. De bildade egna "communes" en form av kollektiv eller småsamhällen som fokuserade på att skapa en familj för de som revolterade mot etablissemangen, som inte ville vara en del av majoritetssamhället och ville skapa en egen värld med likasinnade. De betonade vikten av personlig utveckling, nära relationer, spirituell återfödelse och återvändandet till naturen. I det flesta av dessa småsamhällen inkluderades någon form av atypisk sexualitet, från celibat till "fri sexualitet".²⁹ Man räknar med att det fanns 2000-3000 "communes" i USA under den här tiden³⁰. En annan form av motkultur som hade sin topp på 70-talet och som utövade icke-monogami var så kallade swingers. Swinging, vilket betyder svänga, kan översättas som "partnerbyte". Swingers är oftast gifta eller etablerade par som har sex utanför äktenskapet antingen med andra par eller med singlar³¹. Sheff skriver att kollisionen mellan den sexuella revolutionen och 1980-talets spridning av AIDS och andra sexuellt överförbara sjukdomar bidrog till att forskning om icke-monogama sexuella praktiker minskade, men att de få studier som gjorts på 1980- och 90-talet visar på att icke-monogama relationer och praktiker har levt vidare³². Studier visar också på att icke-monogama tankar, praktiker och relationer har ökat i och med Internet^{33 34}.

I det västerländska samhället i stort har det skett stora förändringar på intimitetens område de senaste decennierna. Familjemönstren har förändrats i och med att allt fler skiljer sig och gifter om sig. Ombildade familjer där barnen har många föräldrar, "bonus"-mammor och pappor, är numera vanligt. Det är inte längre konstigt eller stigmatiserande att inte gifta sig. Homosexuella har tillkämpat sig legal rätt till partnerskap och adoption (i Sverige). Sex utanför äktenskap och utanför stabila relationer är relativt allmänt accepterat. Men trots all förändring ligger vissa strukturer och normer kvar mer varaktigt. Den monogama normen ser ut att vara en sådan. Eller snarare är det kanske det romantiska kärleksidealet i kombination med en monogam äktenskapsnorm. För samtidigt som vi ser att det i samhället finns en öppenhet inför att ha flera sexuella kontakter nuförtiden så råder denna "frihet" bara så länge du inte ingår en stabil kärleksrelation med någon. Kärlek är med andra ord starkt förknippat med monogami, vilket innebär sexuell exklusivitet. Enligt Giddens härstammar denna sammankoppling mellan kärlek och sex från slutet av 1700-talet då det romantiska kärleksidealet började spridas. Han beskriver hur detta nya ideal uppstod i borgarklassen och

²⁷ Lano 1995

²⁸ Sheff 2005

²⁹ Ibid.

³⁰ Lano 1995

³¹ Sheff 2005

³² Ibid.

³³ Ibid.

³⁴ Meg Barker och Ani Richie (2006): "There Aren't words for what we do or how we feel so we have to make them up: Constructing polyamorous languages in a culture of compulsory monogamy" i *Sexualities* 2006; 9

spreds sedan till alla klasser och i större delen av västvärlden under 1800-talet. Detta skedde i samband med att länderna blev mer sekulariserade i övrigt. Den romantiska kärleken bygger på idén att mannen och kvinnan är motsatser och att de därför attraheras av varandra för att bilda en helhet tillsammans. Kvinna och man blir samarbetspartners i ett gemensamt och känslobaserat projekt, till skillnad från tidigare ideal då äktenskap baserades på ekonomi, släkters kontakter och strategiska beslut. I och med att äktenskapet nu förknippades med kärlek blev sex också förknippat med kärlek istället för med plikt och reproduktion som tidigare. Innan den romantiska kärlekens inträde fanns också idén om en lustfylld sexualitet, men sådan passionerad kärlek eller sexuell attraktion sågs som en otillförlitlig förstörande kraft som man inte skulle basera äktenskap på.³⁵ Giddens menar att det bland annat är det romantiska kärleksidealet som bidragit till stora förändringar på intimitetens område de senaste århundradena. Inte minst för att detta ideal tillsammans med preventivmedlens spridning möjliggjorde ”plastisk sexualitet”, det vill säga sex för nöjes skull som inte syftar till fortplantning. Men att kombinera det romantiska idealet med gamla tiders äktenskapsinstitution var kanske en omaka kombination, resonerar Giddens.³⁶ Det romantiska äktenskapet har nämligen både inneburit frihet och en boja för kvinnor. Frihet på så sätt att detta ideal bygger på idén om samarbetspartners i ett känslobaserat projekt vilket gjorde att kärlek blev förknippat med självförverkligande. Och en boja eftersom kvinnor gjorts beroende av män i och med att män haft den ekonomiska makten. Det faktum att män har ekonomisk makt har gjort att det för kvinnor blivit viktigt att värna om det monogama äktenskapet för att trygga sin och barnens försörjning. Det är utifrån detta faktum som kvinnorörelsen har kämpat för att knyta ekonomiska och sociala rättigheter till äktenskap och senare till samboskap³⁷. Giddens spekulerar i att ett nytt kärleksideal vuxit fram ur det romantiska idealet i vår nya tid av reflexivitet och individuellt självförverkligande. Detta nya kärleksideal kallar han ”sammanflödande kärlek”. I detta ideal är kärleken aktiv på så sätt att den förutsätter ett jämlikt känslomässigt utbyte. Den går emot den romantiska idén om att hitta den ”ende rätte” eller kärleken som ska vara för evigt. I detta kärleksideal placeras sexualiteten i centrum för första gången genom att se ömsesidig sexuell njutning till en nyckelfaktor för huruvida förhållandet upprätthålls eller upplöses. Giddens påpekar att ”i motsats till den romantiska kärleken är inte den sammanflödande kärleken nödvändigtvis monogam. Det sammanhållande kittet i dessa relationer är istället båda parter godtagande, ’tills vidare’, av att relationen är värd att upprätthålla så länge var och en får ut tillräckligt mycket av den. Sexuell exklusivitet har här betydelse i samma utsträckning som parterna ömsesidigt anser den vara väsentlig och önskvärd”³⁸. Giddens ser dessa nya tendenser som en grundläggande omläggning av hela privatlivets etik. Och han menar att detta innebär en slags demokratisering av vardagslivet³⁹.

Vi tycker att Giddens perspektiv är intressant att ta upp för att ge en bild av samhällets föränderliga karaktär och möjliga nutidstendenser på intimitetens område. Men samtidigt som Giddens spekulerar i dessa nya tendenser ser vi att gamla normer har stark fäste i vår kultur där den monogama normen är en av de mest grundläggande. Äktenskapsbalken, sambolagen och föräldrabalken är utformad för två. Singelsajter som försöker para ihop människor och hjälpa dem att finna den ”rätte” har exploderat det senaste årtiondet. Och de som inte parat ihop sig två och två vittnar om utanförskap och utestängning från många sociala arenor. Samhället må vara i stor omvandling, men helst inom ramen för tvåsamheten. Eller?

³⁵ Anthony Giddens (1995): *Intimitetens omvandling: Sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället*. Nora: Nya Doxa AB

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid., s 61

³⁹ Ibid.

3. Tidigare forskning

I Sverige har det gjorts få vetenskapliga studier av medveten ickemonogami, polyamori eller relationsanarki. Vi har hittat några uppsatser av studenter på olika universitet inom olika ämnen, men inga vetenskapliga avhandlingar eller artiklar. I England, USA och Tyskland finns det ett större vetenskapligt område som innefattar studier om olika polyamorösa ”communities”, språkdiskurser och annat i relation till polyamori och medveten icke-monogami.

I “The Lesbian Polyamory Reader: Open Relationships, Non-Monogamy and Casual Sex” publicerades runt 30 korta artiklar som handlar om lesbiska kvinnors icke-monogami ur flera olika perspektiv⁴⁰. Dessa artiklar spänner mellan personliga erfarenheter och redovisningar om polyprojekt till teoretiska perspektiv och bokrecensioner. Värt att nämna är bland annat en artikel av Judith Stelbom där hon ser monogamin som en del av en patriarkal struktur, sprungen ur judisk-kristna religioner, som fortsätter att strukturera lesbiska kvinnors liv fastän de står utanför den heterosexuella ramen. Stelbom ser lesbisk icke-monogami som ett sätt att slå sig fri från den patriarkala strukturen.⁴¹ En annan artikel av Esther Rothblum tar upp hur samhället privilegierar monogama sexuella relationer och värderar de högre än vänskap och håller således lesbiska från att prioritera vänskaprelationer⁴².

Tidskriften *Sexualities* har i ett nummer fokuserat på polyamori och icke-monogami och presenterar ett antal vetenskapliga artiklar. Ani Richie and Meg Barker har publicerat den vetenskapliga artikeln: “There Aren’t words for what we do or how we feel so we have to make them up: Constructing polyamorous languages in a culture of compulsory monogamy”⁴³. De har undersökt hur polyamorös/as praktik, identitet och känslor “förhandlas” på Internet. De studerar språkanvändning och diskurser. De diskuterar nya ord som dyker upp på internetforum bland polyamorösa och hur gamla ord ges nya innebörder. De undersöker hur språket hänger samman med vad som är möjligt att göra, känna och tänka. De konstaterar att det behövs ett nytt språk för att skapa mening åt identiteter, relationer och känslor som faller utanför de dominerande kulturella konstruktionerna av kärlek och relationer.

Melita J Noël tar i “Progressiv polyamory: Considering Issues of Diverity” en utgångspunkt i teorier om sexuell och social “agens” och frågar sig vilka som har möjlighet att välja polyamori⁴⁴. Hon frågar sig också hur det skulle vara möjligt att skapa kontakt och inkludera alla i den polyamorösa rörelsen istället för att isolera och exkludera fenomenet till något marginellt utanför det vanliga. Hon diskuterar även polyamori i förhållande till övergripande samhällsstrukturerna så som lagar, socialförsäkringar och juridik. Hon menar att människors sexuella val spelar stor roll för rättsliga, ekonomiska, hälso- och föräldrarättigheter i USA. Hon drar slutsatsen att för att kunna utmana systematiskt förtryck måste polyamorösa lägga meningsskiljaktigheter åt sidan för att bygga koalitioner och normer kring gemensamma sakfrågor såsom utökade definitioner av relationer, familjer och samhällen.

⁴⁰ *The Lesbian Polyamory Reader: Open Relationships, Non-Monogamy and Casual Sex: Journal of Lesbian Studies* Volume 3, numbers 1 & 2 1999

⁴¹ Judith P. Stelbom: “Patriarchal Monogamy” i *The Lesbian Polyamory Reader: Open Relationships, Non-Monogamy and Casual Sex: Journal of Lesbian Studies* Volume 3, numbers 1 & 2 1999

⁴² Esther Rothblum (1999): “Poly-Friendships” i *The Lesbian Polyamory Reader: Open Relationships, Non-Monogamy and Casual Sex: Journal of Lesbian Studies* Volume 3, numbers 1 & 2 1999

⁴³ Barker/Richie 2006

⁴⁴ Melita J Noël: “Progressiv polyamory: Considering Issues of Diverity” i *Sexualities* 2006; 9

I artikeln "Poly/Logue. A Critical Introduction to Polyamory" analyserar Jin Haritaworn, Chin-ju Lin och Christian Klesse den kontext polyamori uppstod i ur ett intersektionellt maktperspektiv⁴⁵. De beskriver att de var chockade över den rasifierade "new age"-imagen i den tidigare forskningen (av bland annat Sheff). De menar att de tidigare forskarna helt har negligerat den våldsamma rasistiska, transfobiska, funktionsnormativa och kroppsliga kontext i vilken vi alla som multipelt positionerade subjekt förhandlar våra sexuella val. Med detta menar de att ingen har intresserat sig för vilka grupper polyamori är tillgängligt för utifrån de positioneringar vi har i samhället i form av klass, etnicitet, kön, genus, psykisk och fysisk funktionsförmåga, ålder, utseende med mera. Deras analys av "polylitteratur" visar att polyrörelsen utgår från vit västerländsk medelklass som norm. De menar att polyrörelsens brist på engagemang i maktfrågor gör den oradikal och föga samhällsförändrande utan bara handlar om självförverkligande för den redan privilegierade individen.

Elisabeth Sheff är filosofie doktor i Sociologi och har i avhandlingen; *Gender, family and sexuality: exploring polyamorous community* gjort en omfattande explorativ etnografisk undersökning av ett flertal polyamorösa så kallade "communities" i USA⁴⁶. Hon har gjort deltagande observationer under sju års tid i dessa "communities" och har kombinerat det med 40 halvstrukturerade djupintervjuer med personer i dessa grupper. Först gör hon en omfattande redogörelse för olika polyamorösa relationsstrukturer. Sedan undersöker hon kopplingar mellan polyamorösa individer och de större nationella polyamorösa "communities" och likheter med andra sexuella minoriteter. Hon undersöker även polyamorösa kvinnors relation till makt och sexuell subjektivitet samt mäns spektra av maskulinitet och hur de förhåller sig till traditionella roller. Slutligen beskriver hon polyamorösa familjers karaktärsdrag i form av föräldraskap, relationer med föräldrar och diskuterar även stigma och hanterbarhet. Den sammanfattande slutsatsen hon drar av sin undersökning är att polyamorösa försöker utmana traditionella köns- och familjeroller, att de är mitt uppe i en ofärdig frigörelseprocess i vilken de ibland reproducerar samma roller som de strävar efter att komma ifrån.

Cristian Klesse har bedrivit omfattande forskning kring polyamori och icke-monogami. Tyvärr har vi inte haft möjlighet att ta del av all hans forskning på grund av svårtillgänglighet och liten tidsram. Vi vill ändå nämna hans titlar för att ge en överblick över forskningsområdet*.

⁴⁵ Haritaworn/Jin/Klesse 2006

⁴⁶ Sheff 2005

* Klesse C, (2007) "The spectra of promiscuity" Gay male and bisexual Non-monogamies and polyamories, Ashgate

Klesse, C. (2006) 'Polyamory and its "Others": Contesting the Terms of Non-Monogamy' in Haritaworn, J. et al. (eds.) Special issue on Polyamory, *Sexualities* 9

Easton, D. and Klesse, C. (2006) 'The Trials and Tribulations of being a "Slut" – Ethical, Psychological, and Political Thoughts on Polyamory' in J. Haritaworn et al. (eds.) Special issue on Polyamory, *Sexualities* 9

Klesse, C. (2006) 'Heteronormativity, Non-monogamy and the Marriage Debate in the Bisexual Movement' in M. Barker and D. Langdrige (eds.) Special issue on Same-sex Marriage, *The Lesbian & Gay Psychology Review*

Klesse, C. (2005) 'Bisexual Women, Non-monogamy, and Differentialist Anti-Promiscuity Discourses', *Sexualities* 8 and *Bisexual Non-Monogamies and Polyamories*, *Sexualities* 9

4. Teoretiska perspektiv

Vi har använt oss av feministisk poststrukturalism och feministisk queerteori när vi har analyserat materialet.

Social konstruktion av sexualiteten

Vi har i grunden ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, vilket innebär att vi anser att verkligheten och vad vi ser som naturligt och rätt är en social konstruktion. Vi vill använda oss av ett kapitel skrivet av Bo Lewin ur *Sexologi*⁴⁷ och av Foucaults *Sexualitetens historia*⁴⁸ för att visa hur sexualitetens uttrycksformer i stort är socialt konstruerade. Människan har en sexualitet, men hur den uttrycks och vad som anses vara rätt och fel skiljer mellan tider och kulturer.

Lewin betonar att vår verklighet konstrueras tillsammans med andra människor. Människor utvecklas inte i ett socialt vakuum, utan det sker i ett samspel med andra människor. I interaktion med andra skapas vår verklighetsuppfattning och föreställningar om vad som är rätt och normalt och då också våra förväntningar på andra personer. Med flera sådana processer samtidigt skapas samhälleliga förväntningar och föreställningar. Vi formas av och formar det omgivande samhället. Men att normer är socialt konstruerade betyder inte att man är fri att bryta mot dem utan man riskerar då att ställa sig utanför den samhälleliga gemenskapen. Om däremot tillräckligt många ställer sig utanför samhällets regelsystem kommer normen att ändras och synen på vad som är naturligt och normalt förändras. Sexualitetens uttrycksformer regleras och konstrueras i alla samhällen⁴⁹. Enligt Foucault var det under 1700-talet som den heterosexuella monogamins sexualitet blev hårt utsatt för regleringar och förbud, men att när intresset mer riktades åt perversiteter och avvikande sexuella beteenden låg den heterosexuella monogamin kvar som en tyst norm⁵⁰. Och den har behållit sin privilegierade ställning. I *Sexualitetens historia, Viljan att veta* vill Foucault göra upp med myten om synen på sexualiteten som förtryckt under de senaste 300 åren⁵¹. Foucault pratar om 1800-talet och framåt som en sexualitetens diskurs. Sexualiteten och talet om könet* är inte alls tyst och bortträngt, tvärtom, det har aldrig talats så mycket om det som nu. ”Vad som är utmärkande för de moderna samhällena är inte att de har dömt könet att stanna i skuggan, det är att de ägnar sig åt att ständigt tala om det samtidigt som de framhäver det som *hemligheten*.”⁵² Denna diskurs skapar och återskapar en vilja att tala om könet, att hitta ”sanningen”, att det finns något essentiellt som ska avslöjas och avtäckas. Eftersom sexualitet har framhävts som hemlig och ska fram i ljuset till varje pris fortsätter diskursen att uppehålla sig själv. Vi tolkar det som att vem man har sex med och hur blir väldigt viktigt. I den sexualitetens diskurs har vi skapat och återskapat vi kategorier i sexualitet där det finns ”rätt” och ”fel” sexualitet. Vi dömer varandra och definierar oss utifrån sexualitet. Den heterosexuella monogamin har gjorts till något viktigt, naturligt och självklart. Polyamori och relationsanarki räknas inte som sexualiteter men de utmanar helt klart diskurser på sexualitetsområdet.

⁴⁷ Bo Lewin (2002): ”Sexualiteten som social konstruktion” i Lundberg, Per Olov (red): *Sexologi*. Stockholm: Liber

⁴⁸ Foucault 2002

⁴⁹ Lewin 2002

⁵⁰ Foucault 2002

⁵¹ Ibid.

* Syftar på könsorganet och dess sexuella funktion

⁵² Foucault 2002, s 58

Feministisk poststrukturalism

Poststrukturalismen drar det socialkonstruktivistiska tänkandet till sin spets och innebär att allt vi kan erfara och förstå är socialt konstruerat. Poststrukturalismen uppstod delvis som en kritik av strukturalismen men är samtidigt byggt på strukturalistisk idégrund. Strukturalismen förkastade den humanistiska idén om människan som fri att handla och tänka självständigt och visade på hur strukturer och lagbundenheter i samhället inverkar kollektivt på människor och att detta reglerar våra handlingsmöjligheter. Poststrukturalismen erkänner strukturernas inverkan men lägger till att människan aldrig enbart är en produkt av samhälleliga strukturer. Människan är, i poststrukturalistisk teori, ett aktivt ständigt lärande och kommunicerande subjekt men det inte finns någon mänsklig essens eller personlig inre kärna hos individen. Människan blir till och skapar sig själv i en ständigt pågående kommunikation med omgivningen. Denna kommunikation innebär ett aktivt skapande av världen samtidigt som "världen" (allt som kommuniceras) skapar oss. Någon tydlig gräns mellan individ och omvärld finns därför inte i detta tänkande. I människan och självet finns alltså inget som är givet på förhand men vi är heller inte bara en produkt av de samhälleliga strukturerna, utan vi befinner oss i en ständig process av omkonstituerande. Vi är objekt inför de språkliga innebörderna samtidigt som vi är aktivt väljande och handlande subjekt. Subjektet är aldrig fritt från sin omgivning utan bara relativt självständigt inom de diskurser och praktiker som finns/görs. Det finns med andra ord ingen annan kunskap än den som går att uttrycka i språk enligt detta synsätt, det finns ingenting utanför det som vi människor kommunicerar med varandra. Men språket och språkliga betydelser är i ständig rörelse och omöjliga att nagla fast. Vår verklighetsuppfattning förändrar språket och språket förändrar vår verklighetsuppfattning.⁵³

Den feministiska poststrukturalismen poängterar att vissa strukturer i samhället har gjorts mer grundläggande än andra så som uppdelandet av människor i två kön. De menar att det inte ens finns någon biologisk grund för denna uppdelning utan våra föreställningar om kroppen kommer före och bestämmer hur vi kommer att se på kroppen och vad vi tillskriver den. Det finns inget före idén. Den feministiska poststrukturalismen förnekar dock inte den materiella världen utan menar att vi lever genom den och därmed determinerar den kroppsliga och materiella struktureringen våra valmöjligheter. Att vara till exempel kvinna eller svart innebär ingenting i sig men du kan inte komma ifrån de innebörder som lagts i dessa kategorier genom historien och du kan inte komma ifrån att det överhuvudtaget gjorts signifikanta kategorier utifrån just dessa kännetecken eller egenskaper⁵⁴. I ett feministiskt poststrukturalistiskt och queerteoretiskt perspektiv är kön, sexualitet och etnicitet performativt det vill säga någonting man "gör" och inte någonting man "är". Dessa kategoriseringar och vilka innebörder vi ger dem är i en ständigt pågående process av "görande" (tillblivelse) i våra handlingar och ord. Identitet är således också performativt, något vi gör och inte någonting vi är. Men det går alltså inte att "göra" helt självständigt och fritt utan allt "görs" i förhållande till de strukturer som blivit av det som redan "gjorts" och du är såklart präglad av de tillskrivelser och begränsningar som andra gör. Identitet är alltså inte uttryck för något finns inom oss i någon slags inre kärna, utan identitet är socialt skapat och kopplat till de positioneringar som är pålagda oss och möjliga för oss utifrån var vi befinner oss och vilka strukturer som råder där. Denna ständiga process av "görande" bär ändå på en stor förändrande potential. Genom att vara ett aktivt subjekt i detta "görande" äger människan ett

⁵³ Hillevi Lenz Taguchi (2006): *In på bara benet. En introduktion till feministisk poststrukturalism*. Stockholm: HLS Förlag

⁵⁴ Ibid.

slags "agentskap" (agency) att "göra" verklighet med sin kommunikation. Vårt sätt att tala om, benämna, kategorisera verkligheten och de innebörder vi lägger i detta får konsekvenser i den fysiska världen genom våra handlingar. Språket är i poststrukturalismen också en handling, att benämna något är att göra något eftersom benämningen konstituerar våra föreställningar och därmed vårt agerande. När språket är grunden för vår verklighetsuppfattning styr språket vad som är möjligt att göra, tänka och känna. Man kan på detta sätt säga att våra föreställningar materialiseras i den fysiska världen genom språk. Men detta görs då som sagt alltid i förhållande till det som redan finns, vi kan inte ta oss ur vårt yttre sammanhang och skapa något helt nytt eftersom allt föds ur det som redan finns/tolkats/skapats/gjorts. Och allt är språk/kommunikation, varenda rörelse, ljud, tystnad och handling som människan agerar. Allt som människor skapar kommunicerar något och präglar verkligheten, skapar strukturer för oss att förhålla oss till. Begreppet "agentskap" innebär en förmåga att identifiera, uppmärksamma och ifrågasätta de strukturer som skapas utifrån vårt sätt att förhålla oss (kommunicera) till varandra och omvärlden. Genom att identifiera diskurser och de innebörder de har går det att gå i motstånd mot dem och skapa alternativ.⁵⁵

Diskursbegreppet är viktigt i den poststrukturalistiska teorin och det poängteras att det är diskursernas innebörder som är det viktiga att analysera. Det vill säga hur diskurserna får oss att tänka, känna och handla, vilka maktstrukturer det skapar. Det handlar alltså om att ta hänsyn till de konsekvenser det ger att tala om eller se på verkligheten på ett visst sätt och inte bara ytligt se på diskurser som "ett sätt att tala om något" som har blivit vanligt inom populärvetenskap.⁵⁶ För att undersöka en diskurs kan man till exempel fråga sig: Hur ser sättet att tala om kärlek ut? Och vad får det för konsekvenser? Det går att identifiera diskurser som är mer dominerande än andra men vi har också att förhålla oss till en mängd motstridiga diskurser. Det är genom dessa många motstridiga och mångsidiga förståelser som möjlighet till utveckling och förändring finns.⁵⁷ Vi kommer i detta arbete inte göra någon grundlig diskursanalys, men vi kommer att använda oss av den poststrukturalistiska teorin om diskurser för delar av vår analys.

Queer och feministisk queerteori

Queer är ett kritiskt förhållningssätt till det normala som har sitt ursprung i amerikansk homopolitisk rörelse. Brott mot sexuella normer, strukturer och identiteter står i fokus. Istället för att söka tolerans och upprättelse från dem som står för det "normala", vilket gayrörelsen har försökt göra i många år, vill queeraktivister ifrågasätta vad som är normalt. Queer handlar inte om att kämpa för att likställa det som betraktas som avvikande med det som betraktas som normalt utan istället om att upplösa normerande kategorier. Queertänkande kan till exempel innebära att tänka bortom uppdelningarna homo- och heterosexualitet eller man och kvinna. Dessa kategoriseringar ses som inget annat än sociala konstruktioner. Queerbegreppet kan inte ringas in eller ges en exakt definition eftersom poängen med begreppet är att det är svårdefinierat, tvetydigt och gränsöverskridande till sin karaktär.⁵⁸ Begreppet bör därför inte preciseras, dess uppgift är att röra om, störa och bryta upp kategoriseringar inte att själv förvandlas till en. Queer ska därför inte betraktas som en tydlig och avgränsbar identitet utan det är snarare en anti-identitet men som innebär möjligheter till något nytt.⁵⁹

⁵⁵ Lenz Taguchi 2006

⁵⁶ Ibid

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Fanny Ambjörnsson (2006): *Vad är queer?* Stockholm: Natur och Kultur

⁵⁹ Tiina Rosenberg (2002): *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas

Feministisk queerteori bygger bland annat på en poststrukturalistisk idégrund och kan användas som redskap för att ifrågasätta samhällets förgivet tagna sanningar om till exempel genus, sexualitet eller kärlek. Inom queerforskning ligger alltså fokus på att undersöka det normativa snarare än det som utpekats som avvikande, det vill säga att undersöka/problematisera strukturer istället för individer eller grupper. Genom att tala om *heteronormativitet* istället för *heterosexualitet* poängteras att det är själva normsystemet som undersöks. Det är alltså inte enskilda människors sexuella handlingar som är intressanta för en queerforskare, utan det system som premierar ett visst sätt att leva eller organisera livet. Heteronormativitet betyder: ”de institutioner, lagar, strukturer, relationer och handlingar som upprätthåller heterosexualiteten som något enhetligt, naturligt och allomfattande. Det som bidrar till att en viss sorts heterosexuellt liv framstår som det mest åtråvärda sättet att leva”⁶⁰.

Det råder delade meningar om queerteori kan användas till att undersöka hur normalitet skapas och upprätthålls inom andra områden än kön och sexualitet. Rosenberg (2002) menar att queerteori främst är till för dem som kritiskt vill granska det heteronormativa⁶¹. I detta arbete är det den monogama normen vi framförallt undersöker. Den monogama normen kan sägas ingå i heteronormen eller snarare ingår de i varandra. Därför tror vi att queerteori kan vara fruktsamt för att undersöka även den monogama normen. Vi tänker oss att begreppet *mononormativitet* kan användas på samma sätt som *heteronormativitet* när vi vill undersöka de strukturer som upprätthåller monogama relationer som norm. Mononormativitet betyder då med vår definitionsöversättning: de institutioner, lagar, strukturer, relationer och handlingar som upprätthåller tvåsamheten som något enhetligt, naturligt och allomfattande. Det som bidrar till att en viss sorts tvåsam liv framstår som det mest åtråvärda sättet att leva.

Foucaults teorier om normalitet är centrala i queerteori. Foucault drar paralleller mellan dagens samhälle och 1800-talets fängelseövervakning som gick ut på att fångarna skulle tro att de var ständigt övervakade och därför sköta sig. I dagens samhälle har vi internaliserat en övervakande blick i oss själva genom att jämföra oss med det normala och ha det normala som ideal. Detta gör att individen börjar bete sig enligt förväntat beteende. Det accepterade beteendet internaliseras i oss så att vi självmant och frivilligt följer normen. Foucault menar att denna form av maktutövning är kännetecknande för dagens västerländska samhälle. Många lever med rädslan att inte passa in. Samhällets normsystem har så att säga införlivats i själva individen. Normalitet är utifrån detta ett viktigt begrepp inom queerteori och vad som anses normalt är alltid kopplat till makt. När det finns något som är normalt finns det alltid något som är avvikande eftersom annars skulle det inte finnas något att definiera det normala utifrån. Det som betraktas som avvikande har aldrig samma villkor som de som inkluderas i normen. Strukturerna som normaliteten bygger på innebär hinder och begränsningar för de grupper och individer som inte inkluderas i normen. Det är dessa olika villkor för olika grupper som definieras som strukturellt förtryck. På så sätt producerar de normerande strukturerna alltid maktrelationer. Men enligt Foucault är makt är både repressiv och produktiv, negativ och positiv. Alla mänskliga relationer innehåller makt. Och vilken maktposition vi har är en förutsättning för våra identiteter⁶².

Enligt Rosenberg (2002) fungerar normativitet förtryckande på det sättet att det som faller utanför normen stämplas som avvikande och därmed blir fel. Samtidigt är det ett maktutövande när normen lägger beslag på avvikelsen genom att inkludera den. Det vill säga att acceptera dem som avviker så länge de försöker passa in eller håller tyst. Exempel på detta

⁶⁰ Ambjörnsson 2006 s 52

⁶¹ Rosenberg 2002

⁶² Ambjörnsson, 2006

är homosexuella som accepteras så länge de inte skyltar med sin homosexualitet eller så länge de lever i tvåsamma kärnfamiljer som liknar det heterosexuella idealet.⁶³ De kan också vara accepterade om som glammiga underhållare som inte hotar den rådande ordningen.⁶⁴ När inkluderingen innebär osynliggörande och tystnad blir det ett erkännande på heterosexualitetens villkor.⁶⁵ Praktiker som inte passar in tystas ned, till exempel är den ”böggkultur” som handlar om anonymt sex med många inget man ”får” prata om eftersom det skulle framställa bögar i dålig dager.⁶⁶ Värderingen dålig är då i förhållande till vad som anses normalt och bra i den dominerande sexualitetsdiskursen. ”Att komma ut ur garderoben”, det vill säga att vara öppen med sin sexualitet, är ett centralt begrepp i queerteori på grund av heteronormativitetens osynliggörande och förtryckande mekanismer. Heteronormativitet innebär ett tyst antagande om att alla är heterosexuella. Heterosexuella behöver därför aldrig ”komma ut” eftersom ingen höjer på ögonbrynen när de talar om sin partner. För dem som inte inkluderas i heteronormativiteten kan däremot varje vanligt samtal innebära att ”komma ut” och detta innebär ofta att behöva förklara sig eller försvara sig på ett sätt som de inom normen sällan behöver. Det är genom att ”komma ut” som man tvingas möta samhällets normer och riskerar att utsättas för förtryck. Ett sätt att slippa omgivningens reaktioner är därför att censurera det som inte passar in. Det vill säga att inte prata om sig själv så som det faktiskt är. Att hålla tyst. Men tystnaden blir ett indirekt förtryck eftersom det innebär osynlighet och anpassning. Det är detta som metaforen ”Garderoben” handlar om. Att vara tyst handlar om att förpassas till en garderob där man stänger in och städar undan allt som inte får synas eller prats om offentligt. Ett liv i garderoben kan bli mycket begränsande och därför blir ”garderoben både metaforisk och en ytterst konkret plats.”⁶⁷

Vi använder dessa teoretiska perspektiv för att undersöka om monogama normer fungerar på ett liknande sätt för dem som gör något annat. Råder samma exkluderande och inkluderande principer i mononormen som i heteronormen? Vi vill även se om/hur monogama och heterosexuella normer hänger ihop. Samt även ha andra normerande strukturer i åtanke så som klass, kön och etnicitet. Men huvudfokus kommer inte att vara att analysera resultatet ur ett klass-, kön- eller etnicitetsperspektiv. Vi vill dock ha ett intersektionalistisk perspektiv i åtanke även om det inte utgår det huvudsakliga perspektivet för vår analys. Intersektionalism innebär ett perspektiv där alla normerande, inkluderande och exkluderande maktstrukturer hänger samman och är relaterade till varandra och på ett komplext sätt där att alla människor positioneras och positionerar sig utifrån dessa strukturer.⁶⁸ En människa som till exempel lever icke-monogamt har så många andra positioner än att bara vara någon som bryter mot mononormen. Med vår queerteoretiska utgångspunkt vill vi undvika att göra människor som lever icke-monogamt till avvikare och vi vill undvika att säga ”titta de är precis som alla andra”.

⁶³ Rosenberg, 2002

⁶⁴ Stefan Ingvarsson (2008): ”Så jävla god och lycklig” i Björk, Daniel/Hemstad, Tomas/Ingvarsson, Stefan/Wallenberg, Petter/Wilson, Roger: *Böggjävlar*. Stockholm: Atlas

⁶⁵ Rosenberg, 2002

⁶⁶ Ingvarsson 2008

⁶⁷ Rosenberg, 2002

⁶⁸ Paulina de los Reyes, Irene Molina och Diana Mulinari (red)(2003): *Maktens (o)lika förklädnader. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Atlas

5. Metod och material

Förförståelse

Vi har en värdemässig utgångspunkt som handlar om att alternativa sätt att skapa nära relationer till tvåsamhet inte bara bör ses som möjliga utan också respekteras i samhället. Kvale poängterar vikten av att vara kritiskt medveten om sina egna förutsättningar⁶⁹. Båda av oss har sysslat med sexualpolitiska frågor, den ena i RFSU och den andra i RFSL. För en av oss var polyamori och relationsanarki något relativt nytt medan den andra av oss rör sig i kretsar där detta är någorlunda vanligt. Vi har på så sätt gått in med lite olika utgångspunkter och kunnat sett det hela från lite olika perspektiv. I övrigt har vi båda med oss genusvetenskap, feminism och queerteori i bagaget och begrepp som heteronormativitet och genusordning anser vi är viktiga att ha med i samhällsanalyser. Vi är till stora delar positiva till den normkritik som den polyamorösa och den relationsanarkistiska rörelsen framför. Att vara positivt inställd till de fenomen vi undersöker gör att det finns en risk att arbetet vinklas i enlighet med våra värderingar och att vi missar information som inte stämmer överens med våra föreställningar. För att undvika detta har vi i så stor mån det är möjligt försökt att vara medvetna om vår förförståelse och våra värderingar och försökt inta olika slags ”glasögon” när vi tolkat och analyserat materialet. Samtidigt är vårt syfte inte att kritisera eller vara misstänksamma utan att synliggöra människors alternativa förhållningssätt till en norm. Att då gå in med normens glasögon skulle vara kränkande.

Val av metod och ansats

För att undersöka alternativa förhållningssätt till tvåsamma kärleksrelationer skulle vi kunna gå till väga på en mängd olika sätt. Vi skulle kunna analysera litteratur, tidningsartiklar, tv-program, filmer, musik, granska diskussioner/texter på Internet eller undersöka hur det diskuteras om detta i politik eller samhällsdebatt. Vi har uppmärksammat hur det pratas och skrivs om alternativ till tvåsamhet just nu i tidningar, radio, tv, Internet och politisk samhällsdebatt. Hur det pratas och skrivs om själva tvåsamheten (eller om kärlek) är något vi mött genom alla tänkbara mediekanaler och kulturyttringar under hela våra liv eftersom kärlek och relationer är bland det mest centrala i människors liv. Därför har vi en obeskrivlig mängd information om fenomenet tvåsam kärlek som är omöjlig att överblicka eller förhålla sig objektiv till. Det skulle vara intressant att kritiskt granska hur det talas om kärlek i detta mediaflöde men eftersom detta är en uppsats i socialt arbete har vi valt en helt annan metod. Vi har gjort kvalitativa samtalsintervjuer för att höra människors egna berättelser och upplevelser av att leva på sätt som bryter mot tvåsamhetsnormen i vårt samhälle. När vi pratar med människor kan vi lättare fråga efter vad vi vill veta och få en förståelse för den andra personens upplevelser/verklighet som är svår att få på något annat sätt än i dialog. Vi vill som Larsson uttrycker det, ”nä kunskap om individens subjektiva upplevelser utifrån hennes egna ord, uttryck och meningsbeskrivningar”⁷⁰. Vi vill veta hur intervjupersonerna talar om relationer och kärlek. Vi vill kunna ställa följdfrågor och be informanterna förklara närmare när vi inte har förstått. Detta är något som inte kan göra om vi skulle välja media/textanalys eller kvantitativ ansats som till exempel enkäter.

Vi vill undersöka detta med en både en beskrivande och explorativ ansats. Vi vill beskriva

⁶⁹ Steinar Kvale (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

⁷⁰ Sam Larsson (2005): ”Kvalitativ metod” i Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur, s 92

intervjupersonernas berättelser om sin verklighet och samtidigt försöka att så förutsättningslöst som möjligt utforska detta område, vad det handlar om och innebär för dessa människor, samt att utforska våra mest invanda normer med hjälp av dessa berättelser. Vi vill inte försöka förklara dessa personers livsval eller analysera dem som personer utan vi ser deras uttalanden som berättelser om samhället, hur det är att leva här.

Urval

Vi sökte ifrån början människor som kallar sig polyamorösa och skapar sina nära relationer utifrån det. När vi fick svar påpekade flera personer att de inte definierar sig som polyamorösa som en identitet, men att de lever på ett liknande sätt. Vi valde då att utöka våra urvalskriterier till att innefatta personer som kallar sig polyamorösa, relationsanarkister, medvetet icke-monogama eller som anser att de lever, tänker eller känner på ett sätt som kan associeras med dessa begrepp. Detta utifrån att det viktiga för studien inte är att de identifierar sig på ett visst sätt utan att de skapar nära relationer (medvetet) icke-monogamt. Alla informanter är över 18 år och det finns ingen övre åldersgräns. Anledningen till att vi satt en gräns vid 18 år är att vi vill göra en undersökning om vuxnas erfarenheter. Ett kriterie vi har haft är att intervjupersonerna inte får vara i nära relation med varandra. Det kan bli svårt att kunna känna sig trygg att uttala saker och ting om man vet att en partner också deltar i studien. Av liknande skäl har vi tackat nej när vänner eller bekanta har visat intresse för att vara med. Vi har inte haft några andra kriterier när vi har sökt efter intervjupersoner, mest på grund av att vi inte var säkra på att vi skulle hitta så många personer som ville ställa upp.

Genom att annonsera på olika sätt och platser försökte vi få tag på intervjupersoner från olika slags sammanhang och bakgrund. Även om det är en kvalitativ studie med ett fåtal informanter kan det ge en bredare bild om informanterna har olika bakgrund och förutsättningar i form av t ex kön, klass, ålder, hudfärg, geografiskt ursprung och kulturellt sammanhang. Detta utifrån en utgångspunkt att dessa kategoriseringar spelar in i människors sociala förutsättningar. Detta betyder inte på något sätt att informanterna i denna studie blir representanter för t ex det kön eller klass man råkar tillhöra. Det betyder bara att det kan ge mer mångfacetterade bilder/berättelser än om man till exempel bara hittar personer med liknande värderingar, i samma bekantskapskrets, från samma socioekonomiska- och kulturella bakgrund. Vi ville därför undvika att bara hitta informanter genom den så kallade snöbollsmetoden. Av våra sju informanter bor sex stycken i storstad eller storstadsregion och en person bor i en medelstor tätort. Vi har intervjuat fyra kvinnor, två män och en person som inte vill definieras efter kön. De är mellan 25 - 50 år och har varierande yrkes- och studieområden.

Tillvägagångssätt

Vi började med att göra en litteratursökning på Göteborgs Universitets webbsida i databasen *Sociological abstracts*. Vi gjorde sökningar på bland annat polyamory, monogami, tvåsamhet, love och queer. Vi hittade några avhandlingar och flera vetenskapliga artiklar skrivna om polyamori, vi hittade dock ingen svensk forskning i området. Vi läste igenom det vi hittade och har använt oss av det vi tyckte var relevant i studien. Vi sökte också på uppsatser om icke-monogami skrivna i Sverige och hittade ett flertal på B- och C-nivå. Dessa tittade vi mest på för att se till så att vi inte skrev något som skrivits innan.

Vi skapade en intervjuguide utifrån vissa teman vi tyckte var viktiga och utifrån vissa saker som tagits upp i tidigare forskning (se bilaga 1)*. Intervjuguiden vi utformade bestod av

* Det står polyamori i alla avsnitt, men under intervjun har vi anpassat oss efter intervjupersonerna.

halvstrukturerade frågor. Vi följde inte frågorna slaviskt, men försökte att hålla intervjun inom de tematiska ramarna. Vi ville inte att svaren skulle gå utanför ämnet samtidigt som vi heller inte ville begränsa intervjupersonerna. Att före de egentliga intervjuerna göra en pilotintervju ökar förmågan att skapa ett tryggt och stimulerande samspel mellan intervjuare och intervjuperson⁷¹. Därför testade vi först frågorna i en pilotintervju med en bekant som lever icke-monogamt. Vi turades om att ställa frågor. Hon tyckte vårt växlande intervjuande fungerade bra och hade ingenting att invända mot frågorna. Hon föreslog att vi skulle lägga till en fråga som handlar om hur personerna ser på vänskap och kärlek, vilket vi gjorde.

Vi sökte efter intervjupersoner på flera sätt. Vi skickade ut en förfrågan via en mailinglista på dr Andies hemsida, www.andie.se, och annonserade på två internetcommunities, på www.relationsanarki.info och i en grupp för polyamorösa på www.gruiser.se, vi satte upp lappar på universitet och bibliotek och vi frågade runt bland vänner och bekanta för att se om de känner någon som skulle vilja ställa upp på intervju. De som har varit intresserade hörde av sig till oss via e-mail.

Vi har gjort fyra samtalsintervjuer då vi har träffat intervjupersonerna och tre telefonintervjuer. Varje intervju har tagit lite över en timme. De fyra intervjuer där vi träffade intervjupersonerna ägde rum i grupprum på Institutionen för socialt arbete eller på universitetsbiblioteket. Tre av dessa intervjuer gjorde vi tillsammans, där vi turades om att vara huvudintervjuare och observatör. En av samtalsintervjuerna gjordes av enbart en av oss på grund av den andra hade förhinder. Alla fyra intervjuerna spelades in på mp3-spelare. Telefonintervjuerna skilde sig lite från varandra. Den första gjordes över mobiltelefon med högtalarfunktion påslagen, båda intervjuade och vi spelade in samtalet på mp3-spelare. I den andra intervjun använde intervjupersonen Skype, vi hade hemtelefon och spelade in samtalet på minikassettbandspelare. Där hade vi inte möjlighet att båda höra samtalet så en av oss gjorde intervjun. Skype gjorde att det var mycket störningar på linjen vilket påverkade samtalet något. Det blev också dålig ljudkvalitet med bandspelaren så att vissa delar av intervjun inte gick att höra. Den intervjun har vi därför inte kunnat göra samma rättvisa som de andra men vi har ändå kunnat använda oss av den. I den tredje intervjun via hemtelefon kunde vi koppla telefonen till datorn genom en line-recorder och spela upp samtalet genom datorhögtalarna och på så sätt kunde båda delta i intervjun. Vi spelade även in den intervjun på mp3-spelare.

Vi började med att lyssna var för sig på intervjuerna och skrev ner det vi tycker var intressant. Vi hade en idé om att sedan tillsammans välja ut vilka delar av intervjuerna som skulle transkriberas ordagrant. Det visade sig vara svårt att få överblick över det inspelade materialet i ljudform, så vi transkriberade tillslut hela intervjuerna ordagrant och klistrade upp dem på stora pappersark så att vi enkelt kunde överblicka texterna i dess helhet. Vi skrev till stor del ut intervjuerna med ett mer flödande språk och tagit bort en del ord som t ex ”så” och ”liksom” för att det ska bli lättare att förstå för läsarna samtidigt som vi har varit noga med att behålla ett sammanhang⁷². Därefter identifierade vi och ringade vi in centrala teman i texterna med olika färger så att det skulle bli lättöverskådligt för analys. Vi skickade också den utskrivna texten till informanterna så att de kunde komma med kommentarer, ändra, ta bort eller lägga till något. Några kom med förtydliganden som vi har tagit i beaktande.

⁷¹ Kvale 1997

⁷² Ibid.

Analysmetod

Vi använde oss av metod Ad Hoc, vilket innebär att vi kombinerat olika sätt att bearbeta och analysera materialet⁷³. Vi har meningskoncentrerat, meningskategoriserat, meningstolkat och gjort en viss narrativ strukturering. Meningskoncentreringen har skett på så sätt att vi plockat ut den väsentliga innebörden i det som sagts och omformulerat det i mer koncentrerade meningar. Meningskategoriseringen har inneburit att vi kodat de nedskrivna intervjuerna efter olika teman. Utifrån dessa teman har vi sedan valt ut de mest talande delarna i intervjuerna och presenterat dem i resultat delen både i form av citat och sammanfattande meningar. Sedan har vi gjort det som kallas meningstolkning genom att se det vi undersöker ur ett visst teoretiskt perspektiv, i vårt fall ett poststrukturalistiskt och queerteoretiskt perspektiv. Där försöker vi med hjälp av dessa perspektiv se relationer och samband som inte omedelbart framträder i intervjutexten.⁷⁴ Vi har också ett diskursanalytiskt och narrativt perspektiv vilket innebär att vi ser det de intervjuade säger som meningsbärande berättelser om ett större sammanhang och inte bara som berättelser om sig själva.⁷⁵ Vi använder diskursbegreppet som en teoretisk förståelseram. Vi gör dock ingen systematisk eller mer genomgripande diskursanalys i detta arbete på grund av att vi vill lägga det på en bredare och mer beskrivande och explorativ nivå då vårt undersökningsområde inom vår disciplin, socialt arbete, är relativt outforskat. Vi har en i huvudsak deduktiv ansats vilket innebär att vi har vissa teorier och viss förförståelse i bagaget utifrån vilken vi vill pröva våra resultat⁷⁶. Vi utgår till exempel ifrån en slags hypotes om att det inte är helt oproblematiskt att skapa kärleksrelationer fritt efter eget tycke och smak i vårt samhälle idag. Men vi vill ändå förutsätta att det skulle vara problematiskt, vi vill undersöka området explorativt. Vi har också gjort jämförelser med tidigare forskning.

Etik

När det gäller etik följde vi vetenskapsrådets *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet och vi tog hjälp av Kvale^{77 78}. Det är viktigt som forskare att man har en känslighet inför etiska frågor och att man tar ansvar för att hantera det på ett lämpligt sätt⁷⁹. Ämnet kärlek och relationer, kan för många vara ganska personligt och vi ville att de skulle kunna tala fritt om tankar och känslor. Kvale poängterar vikten av att bygga en trygg atmosfär för att informanten ska kunna känna sig fri att tala om upplevelser och känslor⁸⁰. Hur man skapar en trygg och fri atmosfär kan ses på flera plan. När det gäller miljö har vi till exempel föreslagit ställen där vi kan mötas och hålla intervjun och de fick ta ställning till om det är okej eller om de ville välja något annat ställe. Det är viktigt att vi är ostörda och att ingen annan kan höra vad vi pratar om och vi föreslog grupprum på universitetet. På ett annat plan är det den etiska ramen. Vi var tydliga med vad studien syftar till i enlighet med det så kallade informationskravet. Enligt samtyckeskravet informerade vi att medverkan är frivillig och att de kunde dra sig ur när som helst. Vi informerade också intervjupersonerna att de kommer att vara anonyma i uppsatsen och att informationen om dem förvaras på ett sätt att obehöriga inte kan få tag i den, enligt konfidentialitetskravet. Alla namn har bytts ut och de fick ta ställning

⁷³ Kvale 1997

⁷⁴ Kvale 1997

⁷⁵ Sahlin, Ingrid (1999): "Diskursanalys som sociologisk metod" i Sjöberg, Katarina (red): *Mer än kalla fakta. Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

⁷⁶ Kvale 1997

⁷⁷ *Forskningsetiska principer. inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet, 2002.

Elanders Gotab

⁷⁸ Kvale 1997

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Ibid.

till hur mycket personlig information om deras liv som de ville ha med i studien. Enligt nyttjandekravet kommer vi inte att använda materialet till annat än till denna studie. Vi har informerat att intervjuerna och den utskrivna texten raderas efter att uppsatsen har blivit godkänd. Vi sammanfattade dessa punkter i ett skriftligt avtal, ”informerat samtycke”, som både forskare och informanter skrev under (se bilaga 2). Vid telefonintervjuerna fick de avtalet över mailen och vi spelade in det muntliga godkännandet över telefon.

Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Om en undersökning har validitet innebär det att den har undersökt det den har avsett att undersöka⁸¹. Undersökningen ska vara väl genomförd och var väl knuten till teorin. Man kan se validitet som en hantverksskicklighet. För att uppnå validitet är det viktigt att man ständigt kontrollerar, ifrågasätter och teoretiserar de upptäckter man gjort⁸². Även om teorierna nästan satt i ryggmärgen efter utformandet av teorikapitlet återvände vi hela tiden till teoriböckerna för att kontrollera om våra analytiska tolkningar verkligen hade förankring i teorin. Vi kollade också kontinuerligt av med varandra och med vår handledare så att de analyser vi gjorde är någorlunda förståeliga. Vi har också under jämna mellanrum under studiens gång stannat upp och ifrågasatt om vi verkligen undersöker det vi har gett oss ut att undersöka.

Reliabilitet innebär att andra ska kunna genomföra arbetet likadant och komma fram till samma sak, att resultatet är pålitligt⁸³. En kritik mot samtalsintervju som metod är att det inte går att göra alla intervjuer exakt likadana och att forskaren kan påverka samtalet i en viss riktning som är svår att få syn på. Men det kan också vara styrkan i metoden att kunna fördjupa sig och anpassa frågorna efter vad som är intressant i den specifika intervjun. Ledande frågor behöver inte vara ett problem om man är medveten om att de är ledande menar Kvale⁸⁴. Vid utskrift och tolkning av intervjuerna är det bra att vara extra noga. För att få en mer varierad förståelse av intervjuerna satt vi var för sig och lyssnade på dem och skrev ner det vi fann intressant. Vi har redovisat vårt tillvägagångssätt vid utskrift så att man lätt kan följa hur processen har sett ut från intervju till analys. Enligt Kvale är detta viktigt eftersom det alltid sker en viss förskjutning från det talade ordet till det skrivna och en omtolkning av forskaren⁸⁵.

Generaliserbarhet syftar på om en undersöknings resultat kan vara generaliserbara⁸⁶. Vi är inte ute efter att generalisera kring våra intervjupersoner på så sätt att deras berättelser blir representationer för en hel grupp. Men vi tänker oss delar av resultatet kan vara generaliserbar på det sätt som Larsson kallar kontextlikhet⁸⁷. Det innebär att de likartade erfarenheter som intervjupersonerna ger uttryck för utifrån sin kontext kan tänkas återfinnas hos andra personer som lever i en liknande kontext, det vill säga att utmana tvåsamhetsnormen och det kan även finnas vissa gemensamma erfarenheter av att bryta normer överhuvudtaget. Det som Larsson kallar ”generalisering via igenkännande gestaltning” tror vi också kan vara aktuellt för denna typ av undersökning⁸⁸. Det innebär att läsaren kan använda det som beskrivs i uppsatsen som verktyg för att identifiera och kritiskt granska tvåsamhetsnormen i andra sammanhang.

⁸¹ Kvale 1997

⁸² Ibid.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Staffan Larsson (2001): ”Om generalisering för kvalitativa studier” i Starrin, B/Svensson P.G. (red): *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur

⁸⁸ Ibid.

Del 2

6. Resultat och analys

Vi har delat in resultat och analys i fyra delar. I första delen presenteras intervjupersonerna för att få en bild av på vilka olika sätt de skapar nära relationer. I delen "Alternativ till tvåsamhet" presenterar vi hur de först blev introducerade till icke-monogami, vad det innebär för dem och hur de ser på monogami. I "Reflektioner kring otrohet, trygghet, svartsjuka och andra begrepp" diskuteras några begrepp som är centrala i mononormen och om det saknas begrepp för icke-monogama praktiker och tankar. I "Förhållande till omgivningen" presenteras vad intervjupersonerna har mött för reaktioner från omgivningen och vad för funderingar de har kring öppenhet om hur de skapar nära relationer.

Presentation av intervjupersonerna

Martin är i 30-årsåldern och betecknar sig som singel just nu. Han har en öppenhet att ha intima eller kärleksfulla relationer med flera samtidigt. Han är intresserad av alternativa familjebildningar där man inte nödvändigtvis behöver ha en sexuell relation med dem man skaffar barn med.

Vendela, 37 år, är gift och räknar sin man som sin primära relation. De började för två år sedan ha, vad de då kallade, ett öppet förhållande. Nu kallar Vendela det för ett polyamoröst förhållande. Båda har andra partners, både tillfälliga och mer långvariga. De jobbar båda som artister.

Sara är 28 år och är studerande och deltidssamarbetande. Hon gör ingen större skillnad på kärleks- och vänskapsrelationer. Det varierar för henne hur hon skapar relationer. I några år levde hon utomlands och rörde sig i queer-kretsar där hon hade många intima relationer samtidigt. Nu är hon inne på relationsanarki.

Yvonne är i 50-årsåldern och är chef inom vården. Hon har långvariga relationer med två män, en av dessa är hon gift och bor med. Hon har två barn i tonåren tillsammans med en annan man som hon inte har en nära relation med längre.

Johan är 26 år och studerar. Han träffar just nu någon som han har en relativt ny nära relation med, de håller precis på att "förhandla" om hur deras relation ska se ut.

Katarina är 37 år och har tre manliga partners som hon har långvariga relationer med. En av dem är hon gift med, bor med och har barn med. Hon och två av hennes män har andra intima relationer. Hon studerar och är engagerad i och jobbar med kommunalpolitik.

Kim är 28 år och student. Kim är relationsanarkist och vill inte definiera sina relationer utifrån gängse mallar och begrepp. Kim förklarar hellre innehållet i sina relationer än att sätta etiketter på relationerna eller på sig själv.

Alternativ till tvåsamhet

”Jag kände mig helt normal för första gången i mitt liv” - Att välja icke-monogami

Att välja att leva icke-monogamt var självklart för några och en process för andra. Johan berättar att han började reflektera över relationsnormer genom att börja prata med andra som var intresserade av alternativa relationer. Han beskriver att han vill skapa sina nära relationer självständigt utan färdiga koncept. För honom handlar detta om en strävan efter att kärlek ska bli det viktiga i relationen och inte massa förväntningar som finns i monogama förhållanden. Han menar också att det handlar om ett jämställdhetsprojekt; att komma bort från traditionella mönster som det är lätt hamnar i när man tar över andras sätt att göra relationer på. Kim har liknande erfarenheter. Kim började för några år sen diskutera med sina vänner om att det var någonting fel i de modeller och ideal för relationer som erbjuds. Kim började formulera relationsanarkistiska ideal där samhällets färdiga mallar och värderingar av hur nära relationer ska se ut kritiserades. Kim framhåller samtidigt vikten av att inte bara komma med kritik mot det gamla utan att skapa något eget som gärna är så frikopplat från gamla strukturer som möjligt, som vi tolkar Kim. Katarina beskriver att hon redan för 20 år sedan visste att hon kunde bli kär i flera, men att det tog en lång tid innan hon agerade på den känslan och började bejaka sin kärlek till flera. Sara berättar hur hon kände sig instängd och deprimerad i monogama relationer men att hon till en början inte förstod varför. När hon kom i kontakt med ett ”queercommunity” utomlands insåg hon att man inte behöver leva i monogama relationer, att det finns alternativ.

Så liftade jag ner dit och möttes av den här världen, av människor som var helt fantastiska, och jag kände mig, ja jag kände mig helt normal för första gången i mitt liv. Jag tittade mig omkring och tänkte att det här har jag letat efter i hela mitt liv. (...) Jag kan få allt jag vill och det är helt ok, det var en underbar upplevelse, det var lite som att alltihopa hände över en natt, det var som att komma ut igen, när jag var 15 och kom på att jag gillade tjejer, det var också såhär wow man var så himla glad, shit det finns fler som mig. Så det var lite samma grej.

/Sara

Vendela berättar att hon och hennes man öppnade sitt förhållande för två år sedan och att det är mycket som har blivit mer spännande sedan dess. Hon beskriver det som att ett helt nytt kapitel har startat i hennes liv. Hon resonerar att vi har obegränsat med kärlek till människor och att vi därför kan älska hur många som helst utan att kärleken skulle ta slut.

Man kan älska mamma och pappa lika mycket som varandra och man kan älska syster, bror och bästa kompisar så varför kan man inte älska älskare alltså att ha 1, 2, 3, 4, 5 hur många som helst och älska dem lika mycket för olika, på grund av att de är olika människor? Alltså man älskar olika människor på grund av vem de är och bara för att man har sex med dem betyder det inte att man älskar så himla annorlunda än en jättegod kompis, utan man har ju så mycket och vi är ganska begränsade i det traditionella monogama förhållandet, alltså när man har monogami, då är man begränsad till att (...) fokusera all kärlek som man har till en person, och det blir ganska ansträngt...

/Vendela

Hon fortsätter senare förklara att hon inte tror att människor är menade att leva två och två, utan att vi har fått lära oss det. Samtidigt framhåller hon att alla människor är olika.

Vi är inte svanar, vi är inte vargar, we dont mate for life, if we were ment to mate for life we would. (skratt) Men det gör vi inte, människor vi byter, och ibland byter vi inte, ibland är det första och sista, men det beror på personer verkligen, och det är ju såhär, varför gå mot strömmen?

/Vendela

Yvonne berättar om en händelse i tonåren som gjorde starkt intryck på henne, där hon ”tillät” sin pojkvän ha sex med en annan tjej och upptäckte att deras sexliv blev mer spännande efter det. Hon gjorde också under sin studenttid många iakttagelser av att människor lovar och har ambitionen att leva monogamt, men att de inte gör det i praktiken. Då tycker hon att det är bättre att inte lova varandra monogami och istället leva ärligt och ansvarsfullt. Dessutom påpekar hon att det sexuella intresset för varandra håller i sig och kanske till och med förstärks när det blir mer variation.

Intervjupersonerna har på olika sätt intresserat sig för ett icke-monogamt, polyamoröst eller relationsanarkistiskt sätt att leva och förhålla sig till nära relationer. Det går inte att tala om en homogen grupp. Vi ser både likheter och olikheter i deras berättelser. En gemensam nämnare för alla var att de inte vill ha en färdig mall eller ett färdigt koncept för hur relationer ska vara eller se ut. De menar att det finns många outtalade förgivet tagna regler att förhålla sig till i ”vanliga” relationer som det inte är säkert att man egentligen vill ha eller mår bra av. Några betonar känslan eller viljan att bejaka kärlek till flera som det centrala i deras relationsstil medan andra lägger tyngdpunkten på frihet från färdiga mallar för relationer som det grundläggande intresset. För de sistnämnda handlar det då om en direkt reaktion mot normerna medan de som främst är inriktade på flersamt kärleksbejakande hamnar i en normutmanande position vare sig de vill det eller inte.

I poststrukturalistiskt tänkande kan vi inte röra oss utanför de diskurser som finns men vi kan skapa nya i relation till de redan existerande diskurserna. Vi skapas genom språk, alltså i kommunikation med omgivningen. Hur denna kommunikation ser ut blir därför väldigt avgörande för vår verklighet.⁸⁹ De vi intervjuat betonar kommunikationen eller interaktionen med andra när de beskriver hur de börjat bejaka alternativ till monogami. Det ser ut som om alternativen inte riktigt existerar för än det finns andra att dela sina tankar med. Även om känslan eller tanken finns där tidigt så är så verkar det svårt att förstå den eller bejaka den innan den formulerats eller diskuterats tillsammans med andra. Icke-monogami ser ut att vara ett mycket medvetet ”val” i dessa människors berättelser. Utifrån queerteori förstår vi att denna medvetenhet är typisk för människor eller grupper som går utanför en norm. De som rör sig inom normen behöver sällan fundera lika mycket över sina handlingar och val som de som utmanar den. Normativa handlingar behöver sällan samma reflektion och uppbackning eftersom det finns ett hav av kommunikation som backar upp det sättet att tänka, känna, leva och handla. Monogamins ideologi kommuniceras dagligen via filmer, sånger, tv, lagar, böcker, dagligt tal, dagligt handlande etc. Därför är det inte konstigt att det krävs ett annat sätt att prata, en motdiskurs, för att kunna göra på ett annat sätt. De intervjuades berättelser visar att det går att leva, tänka, känna och handla på ett annat sätt, att det existerar och utvecklas en mängd diskurser parallellt som gör det möjligt att hitta nya vägar. Saras uttalande vittnar dock om majoritetsdiskursens exkluderande och inkluderande principer. Det är först när hon befinner sig i ett sammanhang med alternativa normer som hon upplever att det är ok att känna som hon gör och att det är väldigt befriande. Detta tolkar vi som att den allmänna normen är ganska snäv och att det därför gäller att hitta alternativa diskurser för att få utrymme att vara eller få göra ”annorlunda”.

⁸⁹ Lenz Taguchi 2006

”Det är ett ’state of mind’ liksom...” - Ett förhållningssätt till relationer snarare än en fråga om mono- eller polyrelationer

Något som framträder tydligt i några av berättelserna är att det är förhållningssättet till relationer som är det viktiga snarare än om de kan kallas monogama, polygama eller något annat. Flera av de intervjuade beskriver att icke-monogami eller polyamori inte behöver vara något statiskt eller för evigt bestämt utan att det kan vara flytande beroende på hur man känner sig och de relationer man har för tillfället.

Martin beskriver sina tankar om polyamori bland annat så här:

Det jag tycker är viktigt, med det hela, är att tänka nytt och kreativt kring relationer och inte bara tänka i boxar. ”Det här är en sådan relation och det här är en sådan relation. Och där gör man så här och där gör man så här.” Så just det tycker jag är det viktigaste. Och så det här ordet poly, som betyder många, kanske inte är det viktigaste för mig. Det är mer att ha en öppenhet att ha relationer till flera personer som är det viktiga. Inte nödvändigtvis att jag måste vara ihop med flera.

/Martin

Johan har ett liknande resonemang:

Jag tycker att polyamori eller ickemonogami (...) att det är ett “state of mind” liksom, att jag tycker att man kan ha en helt vanlig relation liksom som verkar jättevanlig på utsidan, men att man har tänkt kring det och reflekterat och tänkt att “shit det här är min grej, det här är perfekt för mig, precis såhär vill jag ha det”. Då är det inte polyamori per definition men det är det som är intressant tycker jag. Att folk reflekterar över sina relationer och sen vill man ha en standard tvåsam relation med någon sorts utbytesekonomi av trygghet så fine, då är det bra. Och jag tror att många inte skulle sluta med den relationen om de började tänka efter och pratade med den personen de träffat, “amen shit vad är det vi vill? Vad är viktigt för oss egentligen?” Och det tycker jag att väldigt få gör, och det blir jag väldigt stolt och glad över när jag märker att folk har gjort, att de har pratat om det, och det är det som är viktigt för mig och det är det som jag försöker göra. Att reflektera och ha medvetna relationer, inte bara normativa.

/Johan

Vendela uttrycker sig så här angående vad som är det bästa med poly:

Det bästa med poly är att man också kan ha det man älskar med monogama förhållanden, det finns ingenting fel med monogama förhållanden, jag menar de är ju jättebra för jättemånga, det funkade upp till en viss punkt för mig och xxx (maken) och sen fanns det något som var mer spännande, och då har man kurs konkret. Men det är inget man kan ta för givet utan vi pratar om det hela tiden och vi diskuterar vad funkar och vad funkar inte. Ibland trampar man varandra på tårna och det är ingenting för givet, hell no, man måste jobba på det verkligen, man kan inte låta det bara vila och bara “nu har vi det såhär”. Det är ett aktivt förhållande. Det är en aktiv diskussion, det är ett aktivt sätt att leva och när det blir passivt då blir det farligt för då kommer in misskommunikation och det kommer in att man sårar varandra. Men det bästa med poly och med att vara singel är att man kan älska folk. Det finns inga begränsningar på hur många man älskar och det är så jävla underbart. Jag kan älska hur många som helst.

/Vendela

Johan och Vendela pekar i citaten ovan på hur viktigt det är att reflektera kring och kommunicera i relationerna, hur man ständigt diskuterar och kollar av med varandra. Johan betonar vikten att ha medvetna relationer och Vendela understryker att leva poly är ett aktivt sätt att ha relationer på. Det här kan vi bland annat tolka genom queerteoriens användande av Foucaults teorier om normalitet. Vi har i dagens samhälle internaliserat en viss syn på vad som är normalt och har det som ideal.⁹⁰ Så länge man håller sig till normen behöver man inte

⁹⁰ Ambjörnsson 2006

fundera så mycket över sina val. Men när man skapar sina nära relationer annorlunda än normen blir oftast saker inte tagna för givna. Därför blir det ett aktivt sätt att skapa relationer på eftersom det inte finns en färdig mall och utstakad väg att följa.

Sara poängterar vikten av reflektion och att inte bestämma i förväg vilken relationsform som är bäst. Vi valde ut två citat som illustrerar hennes poäng.

...det finns ingenting som säger att jag inte kommer att hamna där igen (i monogama förhållanden)* Man vet ju inte hur man tänker imorgon eller vad man gör, allting flyter ju hela tiden. Det kanske blir så att jag kanske träffar någon som jag känner att jag vill vara monogam med och så kanske det kommer funka. liksom för alltid, eller så gör det inte det, eller så kommer jag aldrig mer känna att jag vill vara monogam, det har jag ingen aning om. Men jag kan i alla fall överväga att vara monogam igen. Precis som att jag tycker att alla monogama människor borde kunna överväga att prova något annat, omvärdera sig själva lite grann.

Men de ska inte vara någon press på att man ska leva upp till något slags ideal, att nu är jag ju poly så då måste jag knulla runt jättemycket och ha massa relationer hela tiden liksom. Det kan ju bara vara en känsla man har eller typ ett verktyg som man kan använda sig av när man tänker på vad man har för relationer. Man behöver inte ha det som en slags principalsak, som kanske vissa människor verkar ha (...) Det ska ju vara någonting man bestämmer själv, det är varken någon annan eller staten eller samhället eller någon som ska bestämma det, men man ska få ha den valmöjligheten.

/Sara

Yvonne är mer bestämd i sitt förhållningssätt till monogami. För henne är det viktigt att inte lova någon monogami även om relationssätten kan variera.

Man kan väl säga såhär att för min del har det varit en process, i början på mitt icke-monogama vuxenliv så skulle jag inte ha definierat mig som polyamorös. Då så skulle jag sagt att då har jag ett öppet förhållande, där det var en målsättning att just inte älska någon sekundär partner eller någon person man lekte med eller någon hade sex med när man var ute och reste. Och nu är det tvärtom så att nu har jag två djupa kärleksrelationer, om de skulle ta slut och jag skulle bli singel och hamna "ute i världen" igen då så skulle jag antagligen ha kvar en identitet som polyamorös, kanske inte som ett absolut krav, det vill säga att jag måste ha mer än en relation för att känna mig tillfreds, det tror jag inte att jag skulle säga. Men jag tror att jag skulle ha svårt att lova någon person monogami. Så var man hamnar i spektrum öppet förhållande eller polyamori eller swinger eller var man skulle hamna där, det kanske jag inte skulle känna ett behov av att nagla fast mig i. Men inte en monogam relation och jag skulle bli orolig över att ha ett förhållande med någon som krävde monogami av mig och jag skulle ha väldigt svårt eller jag skulle inte lova det, även om jag aldrig någonsin gick utanför det förhållandet sexuellt eller intimt, så skulle det kännas väldigt främmande för mig att lova monogami.

/Yvonne

Yvonne och Kim tar ett mer tydligt avståndstagande mot monogami. Men alla poängterar att det centrala är att det finns öppenhet att kommunicera och reflektera kring nära relationer och att alla inblandade själva ska kunna bestämma och omförhandla regler och villkor så att det passar dem så bra som möjligt.

Nästan alla vi intervjuat vänder sig emot att låta sig kategoriseras eller placeras in sig själva i fack enligt monodiskursens logik. Detta är intressant ur ett feministiskt poststrukturalistiskt perspektiv. En viktig poäng med poststrukturalismen är nämligen att ifrågasätta den bipolära uppdelningen i dikotomier (motsatser) i västerländskt tänkande. Det bipolära tänkandet innebär att människor är antingen det ena eller det andra. Du är antingen man eller kvinna, svart eller vit, monogam eller polygam. I det tänkandet går det inte att vara både och eller

* Vårt förtydligande av vad hon syftar på

något helt annat. Men med en poststrukturalistisk förståelse av världen går det att vara väldigt mycket annat. Där intar människor alltid en mängd komplexa positioner gentemot varandra som är rörliga och föränderliga utifrån kontext.⁹¹ Dessa positioner är alltid kopplade till makt där vissa identitetspositioner får fördelar i jämförelse med andra. När personerna i denna intervju säger att det är ett förhållningssätt till relationer och inte en fråga om mono eller poly intar de en sådan position som går utöver de inom monodiskursen uppställda motsatsparen. En möjlig poststrukturalistisk och queerteoretisk tolkning kan då vara att dessa personer omöjligt kan placera in sig i dessa kategorier eftersom det skulle innebära att erkänna eller uppslukas av den monogama diskursens logik. De väljer istället att gå bortom den, bryta upp de normerande kategoriernas logik och vara något annat. Det handlar då inte om hur många partners de har, om de har en eller flera, om de är monogama eller polygama. Det är värderingarna i den monogama diskursen som gör sådana detaljer viktiga. För dem ser det istället ut att handla om självständighet, självreflektion, samhällsreflektion och kritik, att hitta sin egen väg, jämlikhet, antiförtryck, frihet och antagligen mycket annat.

Martin beskriver till exempel hur omgivningen lätt sätter en ”polystämpel” på en om man skapar sina relationer som han gör, men att han inte själv vill ta en fast identitet utifrån detta. Johan vill inte heller använda sig av någon identitetskategori.

En bättre beskrivning av, eller just nu om jag skulle definiera mig som någonting skulle jag nog definiera mig mer som relationsanarkist, men jag tycker inte det låter så roligt, eller jag vet inte ...nej jag vill inte det helt enkelt, det handlar ju om vad man känner för och jag har tagit makten att definiera själv vad jag vill vara och inte. Och då vill jag inte vara polyamorös och inte relationsanarkist heller... och inte monogam heller.

/Johan

Katarina säger:

Vad är en identitet? (...) Nej, det är inte en del av den jag är. Möjligen skulle förmågan att bli kär i flera vara en del utav den jag är. Men att jag agerar på det är någonting jag gör, det är ingenting jag identifierar mig med eller genom.

/Katarina

Yvonne ser polyamorösitet som en identitet i viss mån men poängterar att det är förhållningssättet till monogami som det mest väsentliga. Vendela pratar om att vi alla är polyamorösa eftersom alla antagligen älskar fler än en, det vill säga föräldrar, syskon, vänner osv.

De flesta av intervjupersonerna lägger inte någon större vikt vid att identifiera sig utifrån icke-monogami. Precis som de inte vill gå med på mononormens mallar vill de heller inte positionera in sig i andra identitetskategorier. Man kan se det som en ganska queer utgångspunkt. Queerbegreppets uppgift är att bryta upp, störa och röra runt normerande kategoriseringar som man och kvinna, hetero- och homosexuell⁹². Queer ska inte ses som en tydlig avgränsad identitet utan istället en slag anti-identitet, med möjlighet att skapa något nytt⁹³. Utifrån det här perspektivet kan man se intervjupersonernas positioner som ganska queera eftersom de inte vill identifiera sig utifrån hur de skapar nära relationer vilket annars skulle kunna vara ett sätt att ”göra identitet”, för att använda Butlers performativa begrepp⁹⁴. Vad vi utläser av intervjupersonernas berättelser så vill de inte kategorisera sig utan ta makten

⁹¹ Lenz Taguchi 2006

⁹² Ambjörnsson 2006

⁹³ Rosenberg 2002

⁹⁴ Ibid.

att själva definiera sig. Detta tolkar vi som ett aktivt skapande, ett "agentskap" att omförhandla och skapa nytt.

"Varför har vi gått med på det här?" - Om monogami

Alla de intervjuade har på olika sätt reagerat mot något i den monogama normen och velat göra på sitt eget sätt. Vi vill här titta närmare på vad det är med monogamin som beskrivs som problematiskt.

Martin berättar att han reagerat starkt mot att det finns en föreställning om att en partner ska kunna uppfylla alla ens behov och att det därav kan komma orimliga känslomässiga förväntningar, med spel runt skuld känslor och förväntningar på att ställa upp för varandra på olika sätt. Han menar att det är en orimlig idealbild att en partner ska vara perfekt på så många olika plan. Istället för orealistiska krav och förväntningar kan man ha många relationer för olika saker, menar han. Johan är inne på samma spår och beskriver det hela med att det är vanskligt "att lägga alla ägg i samma korg". Han poängterar vikten av att ha flera kvalitativa känslomässiga relationer så att allt inte hänger på en enda person. Han har en tanke om att killar ofta är ganska dåliga på att ha nära relationer med varandra och att det därför är lätt hänt att killar har sin enda djupare känslomässiga kontakt med en partner. De blir därmed ganska sårbara om den relationen skulle ta slut. Därför tycker han det är viktigt att utveckla ett annat relationstänkande där det kan finnas intimitet i många relationer samtidigt. Johan tycker också att det är problematiskt att man i mononormen lägger så mycket värde i vem man har fysisk kontakt med. Han menar att man borde se bortom det och se vad man vill med relationen istället. Han tar också upp vad han kallar en "taskig Jag och Du sortering", vilket till exempel innebär att oreflekterat ta på sig andras känslor eller uppfylla andras idéer. Han tycker sig se att detta är vanligt i många relationer och förklarar att det är mycket sådant han vill komma ifrån genom att ha mer medvetna relationer.

I en traditionell monogam relation förväntas det väldigt mycket att man ska förstå den andres behov och tolka den andres signaler på olika sätt och vara väldigt osorterad helt enkelt, hålla på och gissa vad andra människor vill. Det kallas för kollektivistiskt ibland, att man tar hänsyn, att man inte frågar, att man inte kommunicerar öppet utan att man gör gissningar om vad andra människor vill och det är omodernt idag, det gör inte vi längre. Nu är vi allihopa människor som själva tar ansvar. Hur andra beter sig och tänker och tycker och så, det är deras grej och det får man påverka på många olika sätt och sådär men det är inget som jag behöver ta på mig och bli väldigt upprörd över eller känna att jag behöver gå in och bryta mönster hos den andre, för att alla är herrar i sitt eget liv och det är det som är viktigt. Jag tycker inte att det är individualistiskt, det handlar om att ta hänsyn till mig själv och andra. Det handlar om jag och du, och det är liksom en sortering, och det handlar om att ha en balans mellan det som är viktigt för mig och det som är viktigt för andra. Det som är viktigt för mig får inte ta över relationen så att jag agerar osolidariskt helt enkelt, att jag försöker att få folk att vara som jag vill. Men också att jag inte släpper in andra för mycket och släpper in andras krav osorterat, utan att jag inser att det är någonting som du tycker eller sådär. Så på så sätt menar jag att det inte är individualistiskt och det är inte kollektivistiskt. Utan det är när vi inser att båda de sakerna har bra poänger och nu behöver vi sammansmälta dem.

/Johan

Sara beskriver att hon mådde dåligt av monogama förhållanden.

Jag begränsade mig. Man får inte ens, det blir så himla svårt när man vet att man inte får, eller jo det är klart att jag kanske skulle få ha sex med någon annan någon gång kanske, det kanske jag fick ibland. Men jag kände mig så begränsad jag kunde inte ens tänka fritt, jag kunde inte ens tillåta mig själv att tänka å vad snygg hon är, jag kunde inte ens tänka så för att om jag väl skulle börja tänka så då kanske jag skulle vilja vara med den människan och det går ju inte för jag är ju med den här människan nu, och då kände jag mig jättebegränsad tillslut. Jag blev sur och det blev

till och med svårt att utveckla vänskapsrelationer med människor också för jag kunde inte riktigt ta till mig människor för jag var så himla rädd för att jag kanske skulle utveckla någon slags känslor för dem och vilja vara med dem sexuellt. Då kände jag mig så begränsad och jag blev så himla ensam tillslut. Liksom då hade man bara den personen på något sätt. Och då blev jag deprimerad. Och så upprepade jag den här grejen så himla många gånger, ja tills jag slutade med det.

/Sara

Vendela undrar varför vi gått med på monogami.

Varför har vi gått med på det här? Du vet som, visste ni att det finns 500 till 1000 olika sorters sallad?! Men samhället har valt isbergssallad som den vanligaste. Av alla jävla sallader har vi tagit den som smakar minst, som är tråkigast, när det finns liksom Black spinach! Nej vi har tagit isbergssallad. Och det är lite som jag ser monogami, det är så här det finns hur många olika sätt att ha ett förhållande, men vi har valt det tråkigaste! Och stämplat det som normalt. (...) Och vi som har andra förhållanden är onormala, inte onormal på ett negativt sätt men det är såhär 'woow'... (skratt)

/Vendela

Vendela sätter här fingret på något centralt i mononormen likaväl som i andra normer, att stämpla ett sätt att leva som normalt och således alternativa livsstilar som onormala. Queerteoretiker menar att det är genom att det normativa betraktas som neutralt som allt annat blir avvikande och speciellt istället för att bara vara ett sätt bland flera andra onutrala sätt. I queerteoretiska termer uttrycks detta som att normen förutsätter avvikelsen. För att kunna upprätthålla något som neutralt/normalt krävs det att det finns något onormalt. Det var detta som gjordes i slutet av 1800-talet när man förbjöd alla homosexuella handlingar, man skapar ett avvikande för att något annat, då heterosexualiteten, ska anses vara normalt och ses som något naturligt⁹⁵. Vi konstaterar att samma sak gäller för flersamt relationsskapande där tvåsamhet är starkt institutionaliserad i samhället som det normala och påbudna sättet att leva.

Senare när vi frågar om vad det bästa är med att leva i en polyamorös relation säger hon:

Det bästa är att man kan fucking fuck who ever you want hahaha, utan dåligt samvete, det är så jävla mycket dåligt samvete förknippat med sex hela tiden... när jag var i monogama förhållande kunde man flirta till en punkt. Punkt slut. Nu i polyamorösa förhållanden kan man flirta och utvecklas till... en helt ny värld, för det är liksom nya världar som upptäcks hela tiden...

/Vendela

Intervjupersonerna beskriver alla att de känt sig begränsade av monogamins ramar. De är kritiska till att det i den monogama normen finns en färdig mall med föreställningar och förväntningar om hur man ska bete sig i en så kallad kärleksrelation som ofta är outtalade eller tagna för givna. Det är dels att ha färdiga mallar överhuvudtaget som de är kritiska till, men själva innehållet och värderingarna i det monogama konceptet står också under all kritik. Ett återkommande tema i deras berättelser är att traditionella parrelationer är bristfälliga på grund av en förväntan att en enda person ska kunna uppfylla väldigt många behov. Denna idé kan vi härleda till det romantiska kärleksidealet som innehåller föreställningar om att bli hel genom att träffa den rätte partnern⁹⁶. De intervjuade gör upp med denna idé genom att istället betona vikten av att vara hel i sig själv, ta ansvar för sig själv och mötas som självständiga individer.

Johan, Sara och Vendela kommenterar den sexuella eller romantiska exklusiviteten som

⁹⁵ Rosenberg 2002

⁹⁶ Giddens 2005

problematiske. Och det är i princip detta som alla de intervjuade vänder sig emot genom att bejaka icke-monogami. Johan ifrågasätter varför fysisk kontakt ska begränsas i vissa relationer. Sara berör samma område med en personlig beskrivning av hur isolerad hon blev av att begränsade sina tankar och känslor för andra. Vendela poängterar glädjen i att inte behöva begränsa sin sexualitet på det sättet, hon menar att det är utvecklande och öppnar nya världar för henne att vara mer fri sexuellt. Sara kommer senare i intervjun också in på det positiva för henne med att ha många relationer:

De positiva effekterna av att ha många relationer, när man känner att man vill ha det och behöver ha det, det är ju liksom att man får kärlek från många olika människor och då blir det ju mer att man hamnar i ett sånt flyt och då kan man ju ge mycket mer kärlek också, och då blir det en positiv spiral, som är väldigt härlig liksom när det funkar, som det gör i vissa perioder. Och då mår jag som allra allra bäst också, då känner jag att livet är helt underbart. Och då blir det så himla naturligt, då känns all kroppskontakt och allt, att ha sex med folk det känns så himla himla naturligt.

/Sara

Flera forskare på området bland andra Stelboum, har behandlat frågan om vad som är syftet med att i kärleksrelationer begränsa varandras kroppsliga eller sexuella kontakt med andra när andra dimensioner av samliv inte är utsatta för samma restriktioner?⁹⁷ Svaren har inte varit svåra att finna i vår historia av patriarkal struktur där det för män varit viktigt att kontrollera kvinnors kroppar sedan privategendomens inträde för att behålla egendomen i släkten^{98 99}. När Johan, Sara och Vendela ifrågasätter den sexuella exklusiviteten gör de upp med en mycket stark och inrotad sexualmoral. En sexualmoral som i mångt och mycket har gått ut på att kontrollera och begränsa sexuellt bejakande och utforskande, framförallt för kvinnor¹⁰⁰. Den polyamorösa, relationsanarkistiska och icke-monogama livsstilen ser ut att möjliggöra sexuell subjektivitet för kvinnor på ett sätt som tidigare mer varit möjlig för män. Eller kanske är det tvärtom deras möjlighet att idag vara aktiva sexuella subjekt som gör att de kan välja polyamori och relationsanarki.

Reflektioner kring otrohet, trygghet, svartsjuka och andra begrepp

Monogamins diskurs bygger till stora delar på att vara sin partner trogen sexuellt. Barker och Richie tar upp hur ord i språket som "adultery", "unfaithfulness", "infidelity", "cheating" syftar på att det är fel att ha mer än en sexuell och/eller romantisk relation åt gången och att dessa ord endast finns i en kontext av oärlighet och hemlighetsmakeri. De har uppmärksammat att många polyamorösa känner sig begränsade av ett sådant språk¹⁰¹. I svenskan får begrepp som otrohet eller att ha en affär ungefär samma laddning. När det förutsätts att man ska vara sexuellt och/eller romantiskt trogen mot en partner skapas också förutsättningar för känslor som svartsjuka när ens partner är intim med eller visar intresse för någon annan. Vi frågade därför intervjupersonerna hur det tänker kring begrepp som otrohet, trygghet och svartsjuka. Vi frågade vidare om upplevelser av trygghet på grund av att otrohet ofta är förknippat med trygghet i monogama relationer.

⁹⁷ Stelboum 1999

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Lano 1995

¹⁰⁰ Stelboum 1999

¹⁰¹ Barker/Richie 2006

“They don’t lie and they don’t cheat” – om otrohet och trygghet

Flera av intervjupersonerna påpekar tryggheten med att ha icke-monogama relationer. De beskriver att deras relationer handlar mycket om att ha öppen och ärlig kommunikation så att man kan känna sig trygg med varandra.

Trygghet för Martin är att kunna prata med varandra och kunna ta upp saker som känns. Han framhåller vikten av att ha tydliga överenskommelser, att hålla dem och att omförhandla dem om de inte fungerar. Att bryta mot överenskommelsen, menar han, kan vara att vara otrohet. Katarina tycker att känslor för andra och intimitet med andra inte innebär otrygghet så länge det går att vara ärlig kring det.

Den starka överenskommelse som jag och min man gjorde, det var ärlighet. Gränsen för vad vi gör tillsammans med andra går där vi inte längre kan berätta om det. Sen behöver inte det betyda att vi måste berätta allting, men just den här känslan av att det här är det inga problem att berätta, den känslan ska finnas med. Annars så är det inte ok. Det är också den definition vi lagt på trohet. Otrohet är helt enkelt oärlighet.

/Katarina

Kim pratar hellre om uppriktighet än om ärlighet eftersom det viktiga inte är om något är sant eller inte. I Kims resonemang finns det inget behov av att ljuga när man utformar sina relationer som man själv vill ha dem eftersom det skulle vara väldigt meningslöst.

Jag menar om man bygger upp strukturer som är, eller om man formar ett gäng regler kring ett sätt att vara eller vad man ska göra och inte göra, eller nu är vi ihop och då är vi det. Då tycker jag vi skapar situationer då människor behöver ljuga. Till exempel om man har blivit attraherad av en annan person och haft sex med den, då finns det väldigt många incitament att ljuga om det eller smussla med det. Om man inte har den typen av uppställning finns inget behov av att hålla på att ljuga eller undanhålla vissa saker. Jag antar att allting om trygghet överhuvudtaget är just att man vill ha säkerhet, man vill vara säker på att personen älskar en och ha tillgång till relationen. Så att jag menar att det inte går att tala om ärlighet frikopplat från relationen, hur den struktureras för det är den som skapar ärlighet och trygghet. Så att ärlighet är inte en sådan sak som jag oroar mig över, för att det vore ganska absurt att ljuga eller så. Det kan ju vara så att man kanske undanhåller saker, eller inte berättar, och jag kanske inte heller frågar, och där kan man ju fråga sig vad som är ärlighet och inte. Men då litar jag på att den berättar för mig om det är viktigt.

/Kim

Vendela konstaterar ungefär samma sak när hon säger att *”de som lever i ett polyamoröst förhållande är mycket tryggare i deras förhållande, because they don’t lie and they don’t cheat. They don’t have this bad conscience...”* Men hon poängterar också vikten av att sätta upp regler. Hon säger att det kan vara komplicerat, men det är inte svårt. En skillnad mellan Vendela och Kim är att Vendela utgår ifrån en primär partner som hon kan sätta upp regler med medan Kim inte formar relationer på det sättet. Både Vendelas och Kims citat pekar på något som också Barker och Richie tar upp, att i den monogama diskursen är att ha sex med någon annan än sin partner ett felsteg, något man behöver skämmas för, be om ursäkt för, alternativt ljuga om, vilket skapar en hel del dåligt samvete kring sexuellt utforskande¹⁰². Men som Vendela påpekar behövs det dåliga samvetet inte längre när sex ses som något berikande istället för ett svek mot en partner. Om det är ”tillåtet” att ha sex med andra i ett förhållande eller om man inte bygger en relation utifrån att man är ”ihop”, som Kim illustrerar, finns inte längre någon grund för att ljuga eller känna dåligt samvete och det skapar en känsla av större trygghet. Den monogama diskursen bygger alltså upp olika sätt att agera som bra eller dåliga och det skapas känslor därefter.

¹⁰² Barker/Richie 2006

Ordet otrohet, i betydelsen av att det är negativt att ha sex med andra, tappar sin mening i ett icke-monogamt förhållande. Sara berättar att hon förut tyckte att trygghet var att lova varandra trohet. Hon fortsätter:

Men nu känner jag snarare tvärtom att det är ju bara bra om den människan är med andra för att jag kommer aldrig kunna uppfylla alla behov hos en människa ändå. Så även om vår relation inte är bra till 100 % så kommer vi ändå kunna fortsätta att ha en relation för att det finns någonting jag kan ge den människan. Och det skapar en trygghet för mig.

/Sara

Johan är kritisk till att det ska läggas så mycket vikt vid trohet och otrohet. Han formulerar det så här:

Alltså för mig så, jo det har jag länge tyckt att det egentligen inte finns någonting som heter otrohet, det är bara en himla olycklig konstruktion som har blivit av att man väljer att göra någonting, hångla eller pussas eller kramas eller ligga med någon annan och så tolkar man in en hel massa saker. Det menar jag det är en konstruktion liksom, precis som trohet. (...) Det var nog just det här med otrohet som fick mig att komma in på ickemonogama relationer från början för att jag kunde bara inte acceptera att folk gör slut för att de har hånglat på krogen med någon annan, eller om man hänger på otroligt mycket värde på vem man har just den sortens kontakt med, fysisk kontakt så. Det tycker jag är värdelöst. Sen kan jag förstå att man kan ha ett avtal i en relation att jamen vi vill inte hålla på med någon annan sådär. Men att bryta mot det tycker jag är att bryta mot ett avtal inte otrohet, just ordet otrohet associerar ju också in att det handlar om att det är ett problem i relationen, ett systemfel på något sätt. (...) Det är ju verkligen att frukta det värsta hela tiden. Sen tänker jag att ja kanske inte de flesta men säkert hälften av alla par är med någon annan någon gång, att det är en sak som förekommer hela tiden. Så att jag driver ett litet korståg mot det eller liksom jag tycker att det är synd att man lägger så mycket fokus på det, att det är begränsande för folk. Man skulle liksom se bortom det och se vad det är man vill med relationen istället.

/Johan

Yvonne tänker att hon är lite mindre utsatt för att bli lämnad i en polyrelation än i en monogam relation. Men hon menar också att det nog inte är så stor skillnad generellt mellan monogama och polygama relationer i det avseendet. Hon menar att trygghet för henne är att partners inte ljuger för henne och att det sätt hon har relationer på minskar risken att det uppstår en situation där lögner behövs. Hon upplever det också som tryggt att bli vald trots att hennes partners har spännande möten med andra. Det bevisar för henne att hon blir vald för att hon är omtyckt och inte av bekvämlighet eller slentrian.

Han är inte med mig därför att han inte hittar någon annan, han är inte med mig därför att han är för lat för att resa på sig och gå, han väljer mig varenda gång som han ligger med någon annan, även om det sker sällsynt nuförtiden. Därför att han har ju haft möjlighet hela tiden att testa andra relationer. Han har valt mig och det känns väldigt bra.

/Yvonne

Med vår definition av mononormativitet så är den negativa laddningen av ordet otrohet i betydelsen att det är fel att ha sex och/eller vara romantiska med andra, ett sätt att uppehålla monogamin som naturligt och allomfattande*. Det som intervjupersonerna har gemensamt är att de motsätter sig den monogama diskursens betoning på vikten av sexuell exklusivitet. För flera verkar det precis vara sådana konstruktioner som kan göra att det blir otryggt i förhållanden eftersom det skapas ett klimat att behöva undanhålla känslor av lust till andra om de skulle uppstå. Enligt vissa av intervjupersonerna handlar otrohet mer om att bryta överenskommelser och/eller vara oärlig än att ha sex med andra. Trygghet handlar för många om att lita på att man vill ha relationerna och att man inte bara följer ett utstakat mönster eller

* Se diskussion om heteronormativitet – mononormativitet i kapitel 4

förväntningar på hur relationen ska vara.

Att utforska sig själv – om svartsjuka

Bara för att någon som jag umgås med älskar eller har sex med någon annan till exempel, det betyder inte automatiskt att jag är hotad, att den här personen inte vill ha en relation men mig, så som det gör i ett monogamt parförhållande. Det innebär att det inte finns någon riktig anledning för mig att vara svartsjuk eftersom det inte finns någon automatisk koppling till övergivande eller att överges. (...) Så att jag använder bara svartsjuka för att tala om det i monogama parrelationer där det blir ett helt riktigt sätt att reagera på. Jag tycker att det är ett exempel på hur relationsformer skapar känslor till exempel.

/Kim

Kim kopplar svartsjuka till en rädsla för att bli övergiven eller utkonkurrerad av någon annan. Eftersom intimitet med flera inte behöver betyda övergivande i det anarkistiska relationsskapandet finns där heller inte någon grund för svartsjuka i Kims resonemang. I monogama överenskommelser är däremot intimitet med andra hotande mot den monogama relationen och därför blir svartsjukan logisk i den typen av relation enligt Kim.

Vendela beskriver svartsjukan som ett monster som äter upp människor inifrån, ett monster som föds av dålig självkänsla. För sin egen del handlar svartsjuka om rädslan för det okända, berättar hon. Hon menar också att svartsjuka bygger på en föreställning om att kärlek bara kan riktas till en person i taget. I en sådan föreställning försvinner kärleken till den ene om man riktar kärlek till någon annan och detta tänkande tycker hon är felaktigt. För henne är det självklart att kunna älska hur många som helst. När hon har känt svartsjuka beskriver hon att hon har stannat upp och utforskat känslan, försökt ta reda på vad känslan handlar om. En annan strategi hon har när känslan dyker upp är att gå och göra något annat, arbeta eller träna. Känslan bleknar också om hon får träffa personerna maken eller hennes älskare är intresserade av, hon menar att det är det okända som kan göra henne osäker.

Att utforska svartsjukan eller att använda svartsjukan till att lära känna sig själv bättre är något som nästan alla berättar om. Sara beskriver sin strategi när hon blir svartsjuk såhär:

Jag var jättesvartsjuk när jag var yngre (...) Nu är det väl inte så längre även om jag också självklart kan känna svartsjuka ibland, men då försöker jag att tänka efter innan jag reagerar. För jag kan vara väldigt impulsiv, men jag har lärt mig att stanna upp och tänka ok nu känner jag såhär, varför känner jag såhär? Och kanske försöka prata med någon annan kompis om hur jag känner och försöka reda ut varför jag reagerar som jag gör. Jag tror att vi har blivit så himla matade med den här bilden att svartsjuka är någonting positivt, att det betyder att jag älskar den människan så mycket så jag vill ha den för mig själv, jag tror att man är så himla hjärntvättad så det sitter ändå kvar. Men jag försöker att reda ut då varför jag känner den svartsjukan. Men det är mer och mer sällan jag känner så. Och ju mer van man blir att se de man har relationer med vara med andra människor i vardagssituationer men också i sexuella situationer, ju mer man vänjer sig vid det ju mer är det som att såhär, ja men det är ju bara nice liksom, jag vet ju att det betyder inte att det förändrar någonting mellan oss. Så jag tror att svartsjukan är konstruerad, jag tror inte att vi är födda med att vi ska känna så utan jag tror att den kan försvinna helt om samhället förändras, om normerna förändras. Jag hoppas det. Jag vill gärna tro det.

/Sara

Liksom Sara anser Johan att det är viktigt att reda ut sin svartsjuka. Han ser också på svartsjukan som konstruerad, att det finns en ram eller vissa förväntningar där man ska vara svartsjuk. Han menar att när man är liten placeras känslan i kroppen i och med att vi i enlighet med monogama normer får lära oss att det är ett angrepp mot ens person när den man är tillsammans med väljer att vara med någon annan. Han uttrycker svartsjukan som en av de

stora utmaningarna med att ha ickemonogama relationer och att det också är en av de stora normerna att bryta mot, att inte vara svartsjuk. Samtidigt som Johan ser svartsjuka som konstruerad ser han det som något som är viktigt att ta hänsyn till och ansvara för. Yvonne tycker också att det är viktigt att ta ansvar för sin egen svartsjuka i polyrelationer, men även att det är viktigt att kunna möta och hantera partners svartsjukekänslor när hon har varit med någon annan. Martin är mer inne på att var och en bör ansvara för sin egen svartsjuka, att man kan prata med varandra om det till en viss gräns men att det kan vara dåligt att belasta relationen för mycket med den typen av känslor. Han menar att det kan vara bra att reda ut sina svartsjukekänslor med någon utomstående. Intervjupersonerna pratar också om hur svartsjuka har att göra med självhat, osäkerhet, konkurrenständande, kontroll och ägande.

Vi fann att svartsjuka var något som alla hade erfarenhet av och något som de hade funderat mycket kring. Flera hade liknande sätt att resonera kring och hantera svartsjukekänslor. En gemensam nämnare handlade om att se på svartsjukan som en möjlighet att utforska sina känslor och att arbeta med sig själv. Flera av intervjupersonerna beskriver svartsjukan som rädslan att bli utkonkurrerad, att en partner ska tappa intresset för en. Något som återkom i berättelserna var att partners relationer med andra inte behöver vara lika hotande i ickemonogama relationer eftersom det inte behöver betyda att man blir lämnad. Några beskriver att svartsjukan minskar ju mer erfarenheter de gör av att fortfarande bli omtyckta och ”valda” trots partners relationer med andra.

Normerna handlar inte bara om hur man ska och inte ska agera och bete sig utan de skapar då också förutsättningar hur man bör och inte bör känna. Som vi tog upp i början av den här delen förutsätts det i den monogama normen att man ska vara sexuellt och/eller romantiskt trogen mot en partner och att det då skapas förutsättningar för känslor som svartsjuka när ens partner visar intresse för någon annan. Men bara för att man lever icke-monogamt försvinner inte svartsjukekänslor automatiskt utan för de flesta av intervjupersonerna är det något det aktivt vill arbeta med och ta ansvar för att det finns. Alla vittnar om att det går att hantera. De har olika sätt att hantera detta, men att reflektera över vad känslan egentligen handlar om har alla. Även i monogama relationer kan svartsjuka vara något man kan ta upp och reflektera kring. Men det aktiva sätt att jobba med svartsjuka som intervjupersonerna berättar om kan man förstå utifrån att de bryter mot en djupt inrotad föreställning att se andra kärlekspartners som konkurrenter.

Motsats till svartsjuka?

Vi var i intervjuerna nyfikna på om det finns någon motsats till svartsjuka, det vill säga att känna glädje över att en partner eller partners älskar och blir älskad av andra partners. I några intervjuer ställde vi konkreta frågor om detta och i andra intervjuer berättade informanterna spontant om sådana känslor utan att vi hade frågat.

Johan svarar här på en fråga om han har upplevt någon motsats till svartsjuka:

Ja absolut, det har jag varit med om ...och det är till exempel skitroligt att vara tillsammans med någon och snacka om hur den har raggat på helgen eller hur någon relation håller på å hända i dens liv det öppnar ju helt nya dörrar till intimitet mellan människor, att få reda på vad den andre är attraherad av och gillar och hur den tänker och agerar när den precis håller på att träffa någon. (...) Att snacka med den andre om dens relationer det är skithäftigt verkligen. Och det gör att jag känner mig jättefullkomlig som, alltså att jag har skakat av mig mycket av den kulturellt inlärd dåligheten om relationer och om ägande svartsjuka.

/Johan

Flera av de andra intervjuade pratar om liknande känslor. Det framgår av deras berättelser att

denna relationsform är någonting som de antagligen inte skulle ha valt om de inte hade kunnat glädjas över andras relationer på detta sätt. De ser andra relationer som tillgångar, något som berikar livet och inte som något hotfullt eller farligt. Sara beskriver till exempel hur hon upplevt att det blir en positiv spiral när hon kan glädjas över sina partners andra kärlekar och att det gör att hon kan ge mer kärlek, att kärleken liksom smittar av sig.

Kim tar upp att begreppet ”compersion”, vilket är ett ganska nytt engelskt begrepp uppkommet ur en polyamorös diskurs som ungefär betyder att känna glädje över partners glädje med andra^{103 104}, endast behövs i en kontext där relationer är definierade på ett sådant sätt att det inte är förväntat att man ska känna glädje över att andra har det bra med andra. Kim förklarar sig självklart kunna känna glädje över att vänner har bra relationer, men lyfter fram att det inte är någon exceptionell känsla av något slag.

I den monogama normen så förväntas det att man inte ska dela sin partner med andra och svartsjuka ses som en relativt accepterad känsla om ens partner visar intresse för andra. Därför finns det inte inom den monogama diskursen ett namn på en motsatt känsla till svartsjuka för det blir inte ”rätt” sätt att känna på. Det betyder dock inte att känslan inte finns. Genom att identifiera diskurser och de innebörder de har kan man också börja skapa alternativ¹⁰⁵. Genom att identifiera ett annorlunda sätt att känna på skapas nya möjligheter. Eftersom vår verklighet skapas i språket blir att sätta namn på någonting att göra det mer verkligt. Begreppet compersion blir till en viss del en reaktion på det negativt laddade begreppet svartsjuka, men visar samtidigt ett alternativt sätt att känna på och ”gör” det verkligt genom att sätta ett ord på det.

”Klart att det saknas enkla begrepp som alla förstår”

Barker och Richie¹⁰⁶ undersöker hur polyamorösa personer konstruerar sin identitet genom språket på Internet. De konstaterar att det saknas vedertagna ord för polyamorösa känslor och praktiker. Språket är så att säga mononormativt till stora delar. Men forskarna konstaterar att det håller på att födas ett polyamoröst språk¹⁰⁷. Med denna forskning i åtanke ville vi ta reda på hur våra intervjupersoner resonerar kring språkets innebörd i deras liv och om det saknades ett språk för icke-monogama känslor, tankar och praktiker.

Några av våra intervjupersoner svarade att de inte saknade begrepp och ord på ett personligt plan, men vissa sa att i större sammanhang kan det bli svårare. Katarina uttrycker att hon är rikt utrustad med språk och säger inte mer om det. Martin beskriver hur han i ”småkretsar” kan använda begrepp som vän och älskare för att beskriva sina relationer, men när han mår dåligt och vill prata är det svårt att göra sig förstådd av människor som inte förstår alternativa sätt att skapa relationer på: *”det är ju en grej, som när man snackar med folk på jobbet eller med familjen, när man tänker efter och är orolig så är det klart att det saknas enkla begrepp som alla förstår”*. Johan poängterar också att det är viktigt att ha ett språk för att prata om saker som finns i hans vardag. Yvonne berättar att hon aldrig saknar ord, men många uttryck har hon plockat upp av boken hon har blivit inspirerad av, *The Ethical Slut**. Bland annat använder hon sig av begreppet ”fluid bonded”, ”vätskeförbunden”, vilket innebär att man inte

¹⁰³ Barker/Richie 2006

¹⁰⁴ Sheff 2005

¹⁰⁵ Lenz Taguchi 2006

¹⁰⁶ Barker/Richie 2006

¹⁰⁷ Ibid.

* Dossie Easton och Catherine A Liszt (1997): *The Ethical Slut: A Guide to Infinite Sexual Possibilities*. Greenery Press (CA)

använder kondom emellan sig. Hon beskriver det som ett djupt ögonblick när hon blev "vätskeförbunden" med man nr 2 eftersom det innebar ett mycket stort förtroende mellan dem.

De som har svarat att de inte saknar ord för känslor, tankar och handlingar var mycket verbala och välformulerade i sitt sätt att uttrycka sig. Av den anledningen tolkar vi deras svar som att de menar att de som personer inte saknar ord på grund av att de är duktiga på att uttrycka sig. Hur språkets konstruktion i stort påverkar dem gick vi inte in så djupt på. Vi förstår dessa svar som att språket är av oerhörd vikt. De som är verbala och inte saknar ord beskriver sig som mycket aktiva i att formulera sig och plocka upp ord genom omgivning och litteratur på området. De som finner språket mer problematiskt är också mycket aktiva i att söka inspiration och nya begrepp eller i att formulera ett eget språk, använda språket på ett eget genomtänkt sätt.

Vendela berättar att boken, *Opening Up*^{*}, var mycket inspirerande för henne och att när hon läste denna bok upptäckte hur språket öppnar upp för en ny verklighet. Hon förklarar:

Innan jag visste om polyamori och själva begreppet så, tänkte jag så här, "jag har ett öppet förhållande med lite regler sådär", men sen kom man in på ett helt så här, det fanns liksom en hel bok skriven om det, det finns teorier, det finns utvecklat statistik och information. Och det tycker jag är jätteviktigt, då lär man sig... Och när någon har gjort det först är det inte lika läskigt kanske, att man tror att man är den enda. Men nu har vi liksom guide lines och regler. (...) Att det finns pionjärer som redan gjort arbetet är viktigt. You don't have to reinvent the wheel, it already exists.

/Vendela

Här pekar Vendela på hur mycket lättare det blir när någon redan har formulerat sig och visat en väg.

Kim pratar om det problematiska med att använda begrepp om relationer som är etablerade i samhället, som t ex kärleksrelation, eftersom som Kim uttrycker det,

Då skapar jag liksom en klass eller norm för en viss typ av relationer som alltid funkar på ett visst sätt. Det är bara det att inga relationer funkar på ett visst sätt eftersom olika människor är inblandade, det blir alltid olika motiv med relationen, den har en dynamik i interaktionen med de här människorna och att därför tala om att det bara är en kärleksrelation till exempel det är jättesvårt tycker jag.

/Kim

Istället för att använda sig av de färdiga etiketter på relationer till människor som finns vill Kim beskriva relationen praktiskt .

Istället för att använda en övergripande rubrik som anses förklara allting om kärleksrelationer till exempel, så säger jag att det här är en person jag har sex med, eller det här är en person jag tycker väldigt mycket om, eller det här är en person som, jag har aldrig träffat någon som är så fantastisk. Jag är tvungen att säga vad jag egentligen menar med den här omskrivningen kärleksrelation, som har ett vagt innehåll annars. Istället för att skriva om så är jag tvungen att säga vad det rör sig om. Det skulle till exempel kunna vara: det här är en person som jag vill umgås med för resten av livet.

/Kim

Kim sätter här fingret på något mycket centralt. I den monogama diskursen finns det en mall för hur nära relationer ska se ut och vad de ska innehålla. Med ord på vissa slags relationer blir de normgivande och värderas högre än andra. Enligt mononormen är det självklart att det

^{*} Tristan Taormino (2008): *Opening Up: Creating and Sustaining Open Relationships*. Cleis Press

finns något som kallas för kärleksrelationer och ska utformas på ett visst sätt. Sara ger ett exempel på hur hon måste använda sig av begrepp som hon inte vill använda sig av, men känner sig tvungen i en viss situation. Det inledde med att vi frågade henne om hur hon definierar relationsanarki.

En slags strävan efter att alla relationer man har i livet ska vara lika viktiga och att man inte ska särbehandla utifrån att man har sex med någon, att den blir viktigare. Men det blir ofta så ändå och det är ju kanske från ens egen sida också, men mest tycker jag att det är från samhällets och omgivningen som gör vissa av ens relationer viktigare än andra och då blir det så. Det är så svårt att inte definiera relationer för man får ändå privilegier av att göra det. Som till exempel nu i skolan när vi skulle ha grupparbete ville jag verkligen åka iväg och träffa en kvinna som jag har en relation med och då var det som att jag kunde inte bara säga att jag skulle iväg och träffa någon som jag tycker om, utan det var såhär, "jag måste iväg och träffa min flickvän" och då bara "visst självklart, det är klart du ska åka". Då var det som jag var tvungen att säga det ordet fast jag egentligen inte vill.

/Sara

Sara beskriver alltså hur vissa relationsbegrepp blir privilegierande i en vardagsituation.

Intervjupersonerna skiljer sig något från diskussionen i Barker och Richies artikel. De verkar inte ha problem med ord för att beskriva relationer, känslor, mm. Men flera uttrycker att bland annat böcker har gett dem begrepp och koncept som betyder mycket för dem. Att kunna prata med personer som är insatta i samma språk har de inga problem med. Det är i möte med en ovetande eller oförstående omgivning som problem uppstår och de kan känna sig begränsade. Enligt poststrukturalismen bestämmer språket vår verklighet¹⁰⁸. Eftersom monogamins språk är norm innebär det ett osynliggörande och en diskriminering av alternativa tankar och praktiker.

Förhållande till omgivningen

Vi frågade mycket om öppenhet och relationen till omvärlden i våra intervjuer. Detta för att undersöka om flersamma nära relationer är något som det går att leva öppet med precis som med tvåsamma relationer eller om man måste eller vill förhålla sig till omgivningen på ett annat sätt.

"Oh yeah! Cool!"

Fler av de intervjuade berättar om rädslor för vad omgivningen ska tänka och tro som inte infriats utan att de istället mötts av positiva reaktioner, framförallt från vänner och bekanta. Vendela verkar förvånad över de reaktioner hon fått. Hon hade föreställt sig något helt annat.

Det är ganska spännande för jag trodde att det skulle vara negativa reaktioner men det har varit otroligt positiva reaktioner, framförallt från vänner, de bara Oh yeah! Cool! De som jag trodde var lite pryda eller någonting har varit totalt tvärtom... Jag trodde det värsta, att folk skulle säga att "ni har inte ett starkt förhållande", men vi känner tvärtom, vårt förhållande har aldrig varit så starkt. Men du vet när man bryter normer är man lite rädd för reaktioner från folk man älskar och man pratar inte så himla mycket om sex med sina vänner, man tänker inte på sin bästa vän som en sexuell varelse heller så mycket, och sen så bara inser man att a hur fel man kan ha, och hur det öppnar upp förhållandet med sina vänner också på ett annat sätt. (...) Jag trodde det värsta att folk skulle bli äcklade eller jag vet inte... Men det har varit otroligt positivt. Den största reaktionen som jag har fått är att "Jag skulle aldrig kunna göra så men jag respekterar och beundrar att ni gör så, och önskar att jag kunde göra så."

/Vendela

¹⁰⁸ Lenz Taguchi 2006

Men flera av intervjupersonerna har även mött fördomsfulla och oförstående reaktioner.

De flesta "vanliga" människor blir förvånade och undrar varför. Sådär "du har ju en relation med henne, räcker inte det? Har ni det inte bra ihop?" Det känns som att folk blir ganska provocerade faktiskt. Nu har de ju äntligen vant sig vid att jag är flata. När jag kom ut som flata när jag var yngre så var ju det liksom skitjobbigt för omgivningen, de kunde inte fatta varför och så och nu har de ju äntligen vant sig vid det och tycker att det är ok. Och så aha liksom, "ska du hålla på så här nu?" Och familjen också. Jag brukar kanske inte prata så mycket om mina relationer med min familj. De tar det inte på allvar. De är så här, "ja du ska alltid vara så himla speciell". (...) Och man kan ju inte ta med mer än en person på släktmiddag hos farmor liksom i taget det går ju inte. Visst, man kan ju få byta relationer, det har jag ju alltid gjort och det har ändå varit ok, liksom "jaha nu har Sara ny flickvän igen". Men skulle jag ta med mig två stycken, det skulle inte gå. Alltså dom skulle bara "vem tror du att du är?" Det är som att men "varför ska du ha två?" (skratt) På något sätt tror jag att de är avundsjuka egentligen, för det är klart att alla vill ha så mycket kärlek som möjligt. Det är lite så här provocerande.

/Sara

De vanligaste negativa reaktionerna som intervjupersonerna möter är påståenden som handlar om att inte vara kär på riktigt, inte ha hittat den rätte eller att det är något som inte fungerar i längden. Andra fördomar de mött är att det handlar om feighet, bekräftelsebehov, att inte våga binda sig, att vara oseriös eller inte tar relationer på allvar. Men ingen av de intervjuade beskriver denna typ av reaktioner som något stort problem eller något som påverkar deras vardag något nämnvärt.

Johan förklarar att han gör en avvägning av vilka som tål att höra vad:

Ja, alltså folk blir ju väldigt nyfikna och vill prata mycket om det... ja alltså på en arbetsplats, jag vet inte, jag väljer ju vilka jag vill prata om det med och det är ju dem som jag tror är lite på gränsen till att kunna hantera det eller att man inte ska vara taskig liksom eller stänga av för mycket för det finns ju ingen vits att prata med någon som bara blir mer emot eller tycker att det är konstigt.

/Johan

Alla intervjuade gör denna avvägning på något sätt, de väljer noga vilka de är öppna med. Några skulle vilja kunna prata om dessa relationer precis som vilka relationer som helst. Medan andra poängterar att detta är en privatsak som andra inte har med att göra.

Yvonne och Vendela och beskriver att de av respekt för andra ibland väljer att inte prata om sina relationer.

Jag tycker det är ansvarsfullt och respektfullt till andra att ha lite low profile.. eller hur. Man vill ju inte vara rude, and I dont want to push sexuality on somebodyelses face...

/Vendela

Man nr 2 har en bror som vet om det, och hans barn vet om det, han har också tonårsbarn, och han har ett par föräldrar som vet att han och jag reser ihop, men jag tror att de har formulerat i sitt huvud att man nr 1 är en väldigt frigjord man som tycker att det är ok att vi är så nära vänner så att vi kan resa tillsammans. Men jag tror inte de vill gå hela vägen och dra slutsatsen att vi även har en sexuell relation. De vill helst inte fundera på det så mycket och jag ser ingen anledning att han eller jag eller någon annan ska köra ner det i halsen på dem. Det finns ju när man pratar om hur öppen man är att ibland vilja skydda sig själv men det handlar också ibland om att bedöma hur mycket andra människor önskar veta. Det är inte jätteviktigt för mig att hela min omgivning och alla mina arbetskamrater och så vidare vet om detta. Jag är inte aktivist på det sättet, men det är inte heller något jag skäms över. Jag tycker att det är trevligt att det är så många som vet om det.

/Yvonne

Vendelas och Yvones citat vittnar om att en polyamorös person inte kan benämna sina partners utan att det riskeras att betraktas som mycket privat information. Det är begripligt att vilja hålla låg profil kring sitt privatliv men det verkar inte vara samma regler som gäller för monogama som icke-monogama. Heterosexuella monogama personer kan till exempel nämna att de har en pojk- eller flickvän utan att någon skulle betrakta det som en privatsak, de behöver endast avväga om innehållet i den information de ger är för privat eller ej. Personer som skapar nära relationer med flera ser däremot ut att behöva betrakta själva formen för relationen som en privatsak. Detta är inget nytt utan en fråga man kämpat med länge i den homosexuella rörelsen, att kunna prata om sina relationer precis som vem som helst¹⁰⁹. Personer som bryter mot den monogama normen verkar alltså behöva förhålla sig till liknande maktstrukturer som homosexuella personer. Att behöva avväga vem man pratar med och på vilket sätt. Det normavvikande blir privat medan det normativa inte märks.

Kim är kritisk till att det inom mononormen ges sådan stor betydelse vem man har sex med och väljer av den anledningen att inte prata om sina relationer på det sättet eftersom Kim inte tycker att det är relevant.

Det har att göra med att jag tycker att personer som följer den norm vi har för relationer idag, de är väldigt benägna att prata om vilka de har sex med eller vilka de träffar mycket, vilka de tycker mest om i alla möjliga sammanhang där det inte är viktigt. Det kanske är en slags markering på något sätt och man förväntas göra det också.

/Kim

Denna ståndpunkt kan vi tolka som en reaktion mot att sexualitet är en så betydande organiserande princip i hetero-mononormativa samhällen. Det vill säga att det läggs stort fokus på sexuella relationer i samhällen där heterosexuell monogami är en av de mest grundläggande institutionerna¹¹⁰. Om man inte uppskattar att det läggs en sådan betydelse i sexuella relationer är det logiskt att inte själv vilja definiera sig via sexuella relationer. Där det inte är viktigt, säger Kim också, vilket antyder att det kan vara av vikt att prata om i vissa sammanhang.

Öppenhet och omgivning är en komplex fråga, de intervjuade har många olika infallsvinklar i sina svar. Alla intervjuade har erfarenheter av att både kunna vara öppna och att inte kunna vara öppna i olika sammanhang. Att inte vara öppen handlar ibland om att omgivningen inte kan hantera det, att man riskerar dåligt bemötande, fördomar eller att det är komplicerat att göra sig förstådd i en värld som tar monogami för given. Men att inte prata om detta kan även ha att göra med att inte tycka det är väsentligt, personlig integritet och/eller respekt för vad andra önskar veta. Att behöva ta ställning till att vara öppen eller inte om sin icke-monogami liknar homosexuellas erfarenheter av att ständigt ”komma ut”. Heteronormativiteten innebär ett tyst antagande om att alla är heterosexuella¹¹¹. Liknande innebär mononormativiteten ett antagande om att alla skapar sina relationer tvåsamt och således måste någon som inte gör det ofta förklara eller försvara sig.

Om egna funderingar och rädslor

¹⁰⁹ Rosenberg, 2002

¹¹⁰ Foucault 2002

¹¹¹ Rosenberg 2002

Huruvida man väljer att vara öppen eller inte har också att göra med egna föreställningar om omgivningens reaktioner. Alla intervjuade berättar om rädslor för hur andra ska tänka eller reagera på deras relationsstil. Det var till exempel rädslor om att betraktas som konstig, promiskuös, ansvarslös, omogen, egoistisk eller oseriös. Dessa rädslor fanns både inför, vänner, familj, partners och andra. Föreställningarna om hur andra ska reagera visade sig ibland stämma och ibland vara helt felaktiga. Ofta verkar själva rädslan eller föreställningen vara värre än den verkliga reaktionen från till exempel vänner.

Katarina beskriver sina tankar om sin inre process:

Men sen handlar det ju om hur mycket kan man? får jag? vill jag? och inte bara då frågan om rödljus från samhället, utan också jäntemot min egen känslvärld. Moral förklarar jag som kompassen inifrån, det är vad jag, tänker, tycker och känner, och moralism det är det som har lagts på mig. Men jag måste ändå förhålla mig till det för att se det. Alltså via uppfostran och samhällets normer och så. Och just den moralismen sätter upp väldigt mycket rödljus, eller har satt upp mycket rödljus i mig, alltså inifrån, att så kan jag ju inte göra, får man vara så här vällustig? Får jag vara det? Vad tänker, tycker människor om mig då, och framförallt xxx, mannen som jag är gift med, hur kommer han att reagera? Där har det varit ett väldigt tassande, alltså försiktigt sådär kolla av varandra hela tiden, hur känns det här? Vad tycker du? Vad tänker du? Är det här ok? Aha, jamen du är ok med det, då kanske jag också får vara ok med det. Det är ganska symptomatiskt alltså för både honom och mig, vi har varit helt ok med varandras relationer, men vi har haft ett större behov av att kolla av, hur känner du med det här i den egna relationen? Den processen har tagit några år. Men idag är vi så pass trygga med att det är ok. Jag får, och han kommer inte att reagera på det, det är ok. (...) Det mesta handlar nog väldigt mycket om vad andra ska tänka om mig. Och när jag väl har insett det och kommit till ro med det så bryr jag mig faktiskt inte speciellt mycket i vad andra tänker om mig. Därför att de människor vars åsikter jag bryr mig om, de accepterar ju mig som jag är. Och de har sett att jag är poly och det är ok.

/Katarina

Foucault teoretiserar kring hur vi i det (post)moderna västerländska samhället övervakar oss själva genom att internalisera dess normer inom oss¹¹². I Katarinas berättelse kan vi se att hon brottas med internaliserade normer och värderingar från samhällets sida. Hennes bejakande av polyamori är en process där hon för en inre dialog mellan olika normsystem och värderingar. ”Får man vara så här vällustig? Får jag vara det?”, är en fråga riktad till det yttre sammanhanget, till de omgivande normerna och samtidigt till henne själv. Hennes frågor visar att det i det yttre sammanhanget inte är någon självklarhet att få bejaka kärlek till flera. Hos oss väcker detta citat också frågan om skillnader i värderingar för män och kvinnor i fråga om att aktivt bejaka sexuella förbindelser med många.

På frågan ”finns det några reaktioner du är rädd för?” svarar Johan:

Ja att bli betraktad som konstig, verkligen. Och ofräsch. (...) jag tänker på det här sättet som till exempel pastor Åke Green väljer att prata om folk som inte delar hans sexualitet liksom, det perspektivet har ju vissa folk på, eller jag tror att vissa har det i alla fall på människor som inte lever som dem och det vill inte jag möta eller bli utsatt för eller så. För att jag har ju inte bara relationer med tjejer heller, så det är väl mer det då som... eller det tillsammans.

/Johan

I Johans fall är det ingen internaliserad moral eller värderingar han brottas med. Det är något som kommer utifrån som han inte håller med om men får en viss inverkan i livet eftersom detta är något han potentiellt kan möta.

Martin beskriver att han befinner sig i ett socialt sammanhang där det är vanligt tänka nytt

¹¹² Rosenberg 2002

kring relationer och att det där inte är några problem att prata om detta. Där är det snarare norm att vara kritisk mot traditionella relationer. På jobbet vill han däremot inte vara öppen, trots att det på jobbet finns en viss politisk medvetenhet i denna typ av frågor. Där är han rädd för vad folk skulle tänka eller att det skulle missförstås. Han oroar sig för fördomar om promiskuösitet, att folk kanske skulle tro att han bara vill ligga runt med en massa tjejer. ”*Om man som kille ska ha flera relationer samtidigt får man tänka efter mycket noga och ta sitt ansvar. Och tänka efter hur man gör liksom. Det skulle jag inte lita på att folk tänkte att jag gjorde.*”

Yvonne är både tacksam över situationen i Sverige och samtidigt kritisk till hur till exempel media dömer människor på moralistiska grunder.

Jag är väldigt tacksam naturligtvis att leva i ett land där jag inte riskerar någonting som helst när det gäller vården om mina barn till exempel, eller något annat genom att leva på det här sättet. Jag riskerar inte att stenas och jag riskerar inte att straffas, men det slår mig naturligtvis att jag faktiskt riskerar, det är lite roligt i Sverige att man ser löpsedlar ibland om folk som lever annorlunda sexuellt, som har den typen av position som jag har, fast det de gör är inte ett dugg olagligt. Det är inte olagligt att gå på porrklubb faktiskt, och det är inte olagligt att gå på parklubb, det sistnämnda har jag gjort mycket i mitt liv, men jag kan tänka mig att jag faktiskt riskerar rubriker om de har en jättelångsam dag på aftonbladet och det inte händer någonting och det är total nyhetstorka, så kanske det skulle kunna bli rubriker av min polyamori.

/Yvonne

Yvonne förklarar senare att den här reflektionen att hon riskerar rubriker för sina relationsval inte är något som begränsar henne på något sätt. Hon skulle kunna stå för sin polyamori i ett sådant läge.

Utifrån ett poststrukturalistiskt synsätt är en människas tankar och föreställningar aldrig tagna ur tomma luften utan något som skapas i relation till sin omgivning och är därför alltid talande för det samhälle vi lever i¹¹³. Intervjupersonernas föreställningar om omgivningens reaktioner säger på så sätt lika mycket om samhället som de reaktioner som de faktiskt möter. Yvannes uttalande om att hennes relationsskapande är något så spektakulärt att det skulle kunna skrivas rubriker om det säger därför något om vårt samhälle, även om det inte är säkert att det verkligen skulle bli rubriker. Föreställningar och rädslor får ofta en ytterst konkret verkan i människors liv eftersom de spelar in i hur vi förhåller oss till oss själva och till omgivningen. En stor del av frigörelsen från normer handlar därför om att brottas med egna internaliserade normer och värderingar. Detta känns igen från forskningen om HBT-personers erfarenheter av att bryta mot heteronormen där det både kan handla om att acceptera sig själv och att respekteras av andra¹¹⁴.

Myndigheter och lagar

Hur intervjupersonerna upplever bemötande på sin relationsstil från myndighetspersoner, sjukvårdspersonal och liknande var något vi hade tänkt fråga om i alla intervjuer, men det var en fråga som föll bort ibland för att alla inte haft anledning att berätta om sina relationer för myndigheter. Sara berättar i alla fall om ett möte med mödravården på tal om att hon gärna vill bilda familj och skaffa barn med flera andra.

Det är jättekomplicerat verkligen. Jag vet inte hur mycket förståelse man skulle få från mödravården. Jag tycker bara man går till gynekologen liksom att fan de har ju ingen koll på någonting, eller såhär nämen bara hur de bemöter en. Nu har de ju äntligen slutat höja på

¹¹³ Lenz Taguchi, 2006

¹¹⁴ Ambjörnsson 2006

ögonbrynen när man säger att man är med tjejer som de kanske gjorde för tio år sen bara ”Va vad säger du! Vad spännande vill du komma hit och föreläsa?” (skratt) Nu har de väl haft sådana kurser, men de frågar ju ändå såhär hur många sexpartners man haft senaste året, det frågade de i våras när jag var där i alla fall, och det brukar bli såhär att om man säger att man har varit med många så blir de såhär chockade liksom, så då tog jag i i underkant och bara ja 10, och hon bara ”10! Det är ju jättemånga!” Och jag bara jaha liksom. Jag bara känner att såhär ska du lägga en massa värderingar i det?

/Sara

Martin är också intresserad av att skaffa barn med flera och pratar om svårigheterna med det på ett juridiskt plan. Där utgås det från en parrelation eller något som påminner om det.

Om vi är tre föräldrar kan vi ju bara vara två som kan vara föräldrar, två som kan vara vårdnadshavare. Nu har man ju börjat prata något om medförälder, men det är väldigt otydligt vad innebär, eller socialfamilj, det finns ju lite sådana begrepp. Men alla utgår ju ifrån en tvåsamhetsnorm ändå liksom.

/Martin

Det är inte att förglömma att det inte bara finns en samhällsnorm som säger att man bara kan vara två utan att också lagar och förordningar utgår ifrån en tvåsamhet. Idag kan man bara vara en eller två vårdnadshavare till ett barn¹¹⁵. Och ett annat exempel på hur lagen blir begränsande för ickemonogama relationer är äktenskapsbalken och lagen om partnerskap. I Sverige idag kan man bara gifta sig eller registrera partnerskap med en person^{116 117}. Yvonne ser båda sina kärleksrelationer som väldigt viktiga, men juridiskt kan hon bara ge vikt åt en relation. Detta är något hon har funderat mycket över under årens lopp.

Det kan jag känna ibland att det skulle vara roligt att ha ett vedertaget, legalt samhälleligt accepterat sätt att visa vad man nr 2 betyder för mig så att alla förstod vad det var frågan om. Om jag kunde gifta mig med mer än en person är det ju intressant att fundera på skulle vi då också vara gifta och det vet jag inte riktigt, för mig är det inte nödvändigt att bo ihop och att vara gift. Men jag kan känna att det vore väldigt skönt för mig att ge honom en status i mitt liv som alla förstår, och jag tror att ibland skulle han tycka det också.

/Yvonne

Även om intervjupersonernas främsta strävan kanske inte är att bli accepterade av samhället så finns det inget lagligt stöd om de skulle vilja ingå äktenskap på flera eller vara flera än två vårdnadshavare till barn. Lagen blir således den tydligaste formen av diskriminering.

¹¹⁵ Föräldrabalk (1949:381) 6 kap 2 § (SFS)

¹¹⁶ Äktenskapsbalk (1987:230) 2 kap 4 § (SFS)

¹¹⁷ Lag (1994:1117) om registrerat partnerskap 1 kap 1 § (SFS)

7. Slutsatser och diskussion

Vi börjar med att sammanfatta de resultat och slutsatser vi kommit fram till utifrån våra frågeställningar. Sedan går vi in på en vidare diskussion där vi tar upp vetenskapsteoretiskt bidrag och ger förslag på vidare forskning.

Sammanfattande resultat och slutsatser

Hur beskriver intervjupersonerna sina tankar om och erfarenheter av att leva icke-monogamt?

Personerna i denna intervjustudie beskriver att de vill skapa relationer utifrån sig själva utan färdiga mallar och koncept för hur nära relationer ska se ut. Alla har reagerat mot att det i den monogama normen finns många outtalade förväntningar, värderingar och regler kring vad kärleksrelationer ska innehålla och hur de ska se ut. Många av dessa förväntningar har de upplevt som begränsande. De beskriver att hur de skapar relationer är ett mycket aktivt sätt att skapa relationer på, där det är en ständigt pågående och utvecklande process hur relationerna ska utformas. Några sätter upp egna regler i sina relationer medan andra inte vill begränsa sina relationer alls. Samtliga personer beskriver att detta handlar om ett förhållningssätt till relationer mer än en fråga om att vara tillsammans med en eller flera. Förhållningssättet handlar främst om att kunna utforma relationer på sina egna villkor och att aktivt reflektera över sina val. Några betonar att det är ett sätt att skapa mer jämlika relationer. En annan aspekt som lyfts fram är att komma bort från konkurrens och ägandetänkande i intima relationer genom att aktivt jobba med svartsjukekänslor. Centralt är också att de beskriver den icke-monogama relationsstilen som ett sätt att skapa trygga och pålitliga relationer på det sättet att man hela tiden strävar efter öppen och ärlig kommunikation. När förväntningar om sexuell trohet och känslomässiga krav plockas bort finns en större grund för att det som görs i relationen är precis vad de inblandade personerna känner för, resonerar de, eftersom det annars finns en risk att personer agerar utifrån outtalade förväntningar och löften. För några av personerna är det viktigt att inte göra någon kvalitativ skillnad på vänskap och kärlek. Kvinnorna i studien lägger tonvikt på glädjen i att vara sexuellt bejakande och utforskande.

Hur resonerar intervjupersonerna kring och förhåller sig till normer för kärlek och relationer?

De är kritiska till normens snäva ramar, att den inte tillåter någon variationsrikedom i värderingar kring och sätt att ha nära relationer. Det mest centrala är synen på kärlek, sex, intimitet och närhet som något som ska begränsas till en speciell person. Skillnaderna i normer för vänskap och kärlek är också något som berörs. Där finns det en kritik mot att det ofta läggs större vikt vid kärleksrelationer än vänskapsrelationer och var gränserna för kärlek och närhet går problematiseras också. Något annat som kritiseras är känslomässiga förväntningar på att kunna tillgodose varandras alla behov i monogama relationer. Några menar att en del av de regler, mönster och förväntningar som ingår i "vanliga relationer" inte handlar om kärlek utan snarare kontroll och osäkerhet. Flera tar upp att känslor så som svartsjuka är något som konstruerats utifrån det monogama tankesättet och de berättar om att det aktivt går att arbeta bort genom att se på relationer på ett annat sätt. Det framgår också att språket osynliggör icke-monogama sätt att leva, känna och tänka genom att vara konstruerat efter den tvåsamma normen. Intervjupersonerna motverkar detta genom att vara mycket aktiva och medvetna i sin språkanvändning. Det framgår tydligt i intervjupersonernas berättelser att deras relationssätt gör att de blir oerhört medvetna om de normer de bryter emot.

Hur upplever de omgivningens reaktioner på- och bemötande av uttryckta icke-monogama tankar, känslor och praktiker?

De intervjuade berättar om både positiva och negativa reaktioner från omgivningen. De positiva har handlar om att det är modigt och beundransvärt att gå sin egen väg. Den negativa responsen har handlat om ifrågasättande eller fördomar. Det kunde till exempel vara påståenden om att de inte hittat den rätte ännu, att de inte är kära på riktigt och fördomar om att det handlar om feighet, bekräftelsebehov eller att inte ta relationer på allvar. Alla berättar att de gör en avvägning av vilka de pratar om detta med. Avvägningen görs lite olika av olika personer och i olika situationer. Ibland handlar det om att inte råka ut för fördomar och ibland om att det betraktas som mycket privat information. Det ser inte ut som att det går att vara öppen med detta på samma sätt som monogama relationer. Intervjupersonerna beskriver också hur egna föreställningar om andras reaktioner spelar in i deras liv och hur de inombords brottas med de budskap som kommer från samhället. Det kan vara rädslor för att betraktas som promiskuös, oansvarig eller att riskera sitt rykte på något sätt. I mötet med myndigheter och lagar ges några exempel på hur det blir påmind om att det mesta som rör nära relationer är konstruerat för två så som att man endas kan vara två föräldrar och endast två som kan gifta sig.

Sammanfattande slutsatser

Det går inte att prata om polyamori, relationsanarki och medveten icke-monogami utan att påtala de mononormativa strukturer som är inflätade i samhället. Personerna i denna studie är inte en homogen grupp i fråga om utformandet av nära relationer. Det de har gemensamt är en kritik av normativa relations- och kärleksideal och ett aktivt reflekterande förhållningssätt till relationer. Det är den tvåsamma kärleken som en naturlig, enhetlig och allomfattande samhällsnorm de kritiserar. För intervjupersonerna behöver det inte handla om att man tvunget ska ha intima relationer med fler än en utan möjligheten att ha det eller att ha möjligheten att kunna skapa relationer utifrån sina egna premisser. De intervjuades berättelser visar att det går att utforma relationer på sitt eget sätt, men det är inte utan att de möter motstånd. Detta motstånd tar sig uttryck i ifrågasättande, fördömande, osynliggörande och diskriminering. Språket fungerar osynliggörande genom att vara konstruerat utifrån en monogam diskurs. Det är fyllt av ord som handlar om tvåsam exklusiv kärlek och har negativa laddningar om sådant som bryter mot den. Indirekt diskriminering sker genom att den monogama livsstilen premieras på olika sätt, bland annat genom att förutsätta att alla lever monogamt, eller att värdera den monogama livsstilen som eftersträvsansvärd. Den direkta diskrimineringen tar sig bland annat uttryck i en diskvalificering av alternativa sätt att leva. Det kan då vara på individuell nivå, till exempel genom negativa kommentarer men också på institutionell nivå i form av att inte kunna ge sina partners lika legal status. Sammanfattande innebär detta att det ger privilegier att följa normen medan de som inte följer den stöter på många hinder. Studien visar också att det är möjligt att skapa nära relationer på sitt eget sätt. I samhället existerar det (och utvecklas just nu) en mängd stora och små parallella diskurser och motdiskurser som intervjupersonerna är delaktiga i vilket gör det möjligt att hitta nya vägar. De polyamorösa, relationsanarkistiska och medvetet icke-monogama idealen ser ut att möjliggöra sexuell subjektivitet för kvinnor på ett sätt som tidigare mer varit tillgängligt för män. Men för både kvinnor och män möjliggör dessa ideal ett sexuellt och kärleksfullt bejakande till flera som inte behöver vara förknippat med skam, svek, ansvarslöshet, misslyckande eller dåligt samvete. Idealerna utmanar också normerna för vänskap genom vänskapsrelationers status uppvärderas och gränserna för vänskap och kärlek ifrågasätts.

Vårt syfte med uppsatsen har varit att problematisera tvåsamhetsnormen genom att undersöka hur intervjupersonerna förhåller sig till normer för kärlek och relationer. Vi ville ta reda på

hur det kan upplevas att bryta mot dessa normer och vad för reaktioner de har mött från omgivningen. Vi anser att vi har fått svar på våra frågor genom vår kvalitativa intervjumetod och våra teoretiska utgångspunkter. Vi har fått en levande inblick i hur det kan upplevas att utmana tvåsamhetsnormen och rådande kärleksideal och vi har gett perspektiv åt intervjuvärderna med hjälp av våra teoretiska verktyg. Vi kunde dock ha avgränsat vårt undersökningsområde bättre då vi fått alldeles för stort material för att kunna göra rättvisa i en så här liten studie.

Vidare diskussion

Mycket av det som framkommit i denna studie ser vi som värdefull information att fundera över för oss som socionomer och även för andra yrkesgrupper som arbetar med människor. Studien väcker frågor som utmanar djupt inrotade värderingar och ideal för kärlek och relationer. Vi tycker att det är en mycket viktig uppgift från forskningens sida att ifrågasätta denna typ av allmänt vedertagna sanningar. Inom socialt arbete finns en tendens att socialisera in människor in i det normativa. Den här uppsatsen kan användas som ett verktyg när det gäller att som socialarbetare reflektera över hur vi ser på kärlek och relationer för att inte osynliggöra och diskriminera människor som inte lever inom ramarna för normen.

Ett problem som vi dragits med under hela forskningsprocessen har varit huruvida det är rimligt att välja ut intervjupersoner utifrån ett kriterie att de bryter mot en norm, när vi samtidigt kritiserar att vissa människor görs till avvikare i normativitetens logik. Vårt urval kan sägas bidra till att utpeka vissa handlingar, förhållningssätt och beteenden som avvikande eller onormala. Men för att kunna skriva om detta tror vi tyvärr att vi är tvungna att följa denna logik för att kunna synliggöra hur dessa normer inverkar i människors liv. Vi har försökt undvika att betrakta dessa människor som en speciell grupp med speciella egenskaper, de är givetvis vilka människor som helst. Det enda som gör dem till grupp är att de bryter mot samma norm och därav möter liknande strukturellt förtryck. Det kan inte sägas att dessa människor tillhör en marginaliserad grupp i samhället i övrigt. Snarare tycker vi oss se att det tvärtom är en privilegierad grupp som har möjlighet att göra dessa val. Då menar vi inte en grupp utifrån relationsstil utan utifrån ett klass- och etnicitetsperspektiv. Vi tror inte att det är en slump att dessa tendenser återfinns i rika länder, med en viss grad av jämställdhet mellan kvinnor och män och bland relativt högutbildade människor. Men ju mer vi gräver i samhällets maktstrukturer märker vi hur komplexa de är. Polyamori, relationsanarki och medveten icke-monogami är idag mycket osynliga fenomen, det finns ingen allmän kännedom om vad detta är. Det gör att det är ganska svårt att upptäcka de förtryckande strukturer som finns på detta område. Det intersektionella perspektivet skulle kunna hjälpa oss att se vilka samhällsstrukturer och normer som möjliggör eller omöjliggör för människor att bejaka sina självständiga val på intimitetens område. De polyamorösa och relationsanarkistiska idealen ser ut att handla om en strävan efter att få bejaka sina egna önskningar, begär och behov, att ta för sig av och utforska sig själv, livet och andra människor på sina egna villkor, inte på någon annans. Detta behöver inte vara något unikt för den icke-monogama rörelsen. Detta kan vara en del av en samhällelig utveckling i stort som går mot en allt större diversifiering av normer och mot ökad självreflexivitet kring egna livsprojekt. Men i ett samhälle där det ska vara så individualistiskt och fritt kan man undra varför monogami och till stor del också heterosexualitet fortfarande är en så stark och allomfattande norm? Vi lär oss tidigt att söka uppskattning genom exklusiv bekräftelse i en kärleksrelation. Vi matas med budskap om monogamins ideologi varje dag genom singelsajter på Internet, i romantiska kärleksballader, i filmer, i reklam på tv. Men om nu monogamin ska vara så naturlig enligt samhällets alla institutioner, varför behöver den då så mycket propaganda?

Vetenskapsteoretiskt bidrag

Eftersom mononormativitet är ett mycket utforskat område tror vi oss kunna bidra med viss ny kunskap i denna uppsats. Vårt arbete bidrar med att upptäcka privilegierande, inkluderande och exkluderande strukturer för olika sätt att skapa nära och kära relationer. Vi vill återknyta till delen om generaliserbarhet i metodkapitlet och det Larsson kallar ”generalisering via igenkännande gestaltning”¹¹⁸. Vi tänker oss att det som beskrivs i denna uppsats kan användas som verktyg för socialarbetare, och även andra, som verktyg för att identifiera och kritiskt granska tvåsamhetsnormen och andra normer i andra sammanhang.

Vi vill också återknyta till validiteten, alltså om vi har undersökt det vi avsett att undersöka. Till en viss del har vi det, men vi kan se nu i efterhand att vi hade för höga ambitioner. Eftersom vårt ämne vi valde var nytt för oss och vi hade en explorativ ansats valde vi en bred utgångspunkt. Våra frågor var för många och det var ett alldeles för brett område att rama in för en uppsats av den här storleken. Med en teoretisk utgångspunkt eller mer riktade frågor hade vi kanske kunnat gå djupare in och utforska specifika normerande praktiker.

Vidare forskning

Denna studie har gett en bred och översiktlig bild av medvetet icke-monogama tankar och praktiker i ett mononormativt samhälle. Som blivande socionomer tycker vi att det vore intressant att undersöka konstruktioner av tvåsamma kärleksideal på samhällets offentliga institutioner. Det skulle till exempel kunna vara att granska bemötande och attityder hos personal på myndigheter och vård-/behandlingsinstitutioner. Vi efterlyser forskning om tvåsamhetsidealen som inte inriktar sig på dem som avviker från normen, utan som riktar blicken mot det vanliga, det normativa.

¹¹⁸ Larsson 2001

Referenser

Litteratur:

Ambjörnsson, Fanny (2006): *Vad är queer?* Stockholm: Natur och Kultur

de los Reyes, Paulina/Molina, Irene/Mulinari, Diana (red)(2003): *Maktens (o)lika förklådnader. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige.* Stockholm: Atlas

Foucault, Michel (2002): *Sexualitetens historia. Viljan att veta.* Göteborg: Daidalos

Giddens, Anthony (1995): *Intimitetens omvandling: Sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället.* Nora: Nya Doxa AB

Ingvarsson, Stefan (2008): "Så jävla god och lycklig" i Björk, Daniel/Hemstad, Tomas/Ingvarsson, Stefan/Wallenberg, Petter/Wilson, Roger: *Bögjävlar.* Stockholm: Atlas

Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur

Lano, Kevin (1995): "The History of Non-monogamous Lifestyles" i Lano, Kevin/Parry, Claire (red): *Breaking the Barriers to Desire. New Approaches to Multiple Relationships.* Nottingham: Five Leaves Publications

Larsson, Sam (2005): "Kvalitativ metod" i Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red): *Forskningsmetoder i socialt arbete.* Lund: Studentlitteratur

Larsson, Staffan (2001): *Om generalisering för kvalitativa studier* i Starrin, B/Svensson P.G. (red): *Kvalitativ metod och vetenskapsteori.* Lund: Studentlitteratur

Lenz Taguchi, Hillevi (2006): *In på bara benet. En introduktion till feministisk poststrukturalism.* Stockholm: HLS Förlag

Lewin, Bo (2002): "Sexualiteten som social konstruktion" i Lundberg, Per Olov (red): *Sexologi.* Stockholm: Liber

Sahlin, Ingrid (1999): "Diskursanalys som sociologisk metod" i Sjöberg, Katarina (red): *Mer än kalla fakta. Kvalitativ forskning i praktiken.* Lund: Studentlitteratur

Sheff, Elisabeth (2005): *Polyamorous Relationships: Exploring Community, Gender, Family and Sexuality.* Ann Arbor: ProQuest Information and Learning Company

Rosenberg, Tiina (2002): *Queerfeministisk agenda.* Stockholm: Atlas

Artiklar:

Barker, Meg/Richie, Ani: "There Aren't words for what we do or how we feel so we have to make them up: Constructing polyamorous languages in a culture of compulsory monogamy" i *Sexualities* 2006; 9

Forskningsetiska principer. inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.
Vetenskapsrådet, 2002. Elanders Gotab

Haritaworn, Jin/Lin, Chin-ju/ Klesse, Christian: "Poly/Logue. A Critical Introduction to Polyamory" i *Sexualities* 2006; 9

Klesse, Christian: "Polyamory and it's 'Others': Contesting the Terms of Non-Monogamy" i *Sexualities* 2006; 9

Noël, Melita J: "Progresiv polyamory: Considering Issues of Diverity" i *Sexualities* 2006; 9

Rothblum, Esther: "Poly-Friendships" i *The Lesbian Polyamory Reader: Open Relationships, Non-Monogamy and Casual Sex: Journal of Lesbian Studies* Volume 3, numbers 1 & 2 1999

Stelboum, Judith P.: "Patriarchal Monogamy" i *The Lesbian Polyamory Reader: Open Relationships, Non-Monogamy and Casual Sex: Journal of Lesbian Studies* Volume 3, numbers 1 & 2 1999

Internet:

Dr Andies hemsida: <http://www.andie.se>

Nationalencyklopedin: <http://www.ne.se>

Qruiser: <http://www.qruiser.se>

Relationsanarki: <http://www.relationsanarki.info>

Svensk författningssamling (SFS): <http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=3910>

Wikipedia: <http://www.wikipedia.org>

Bilaga 1

Intervjuguide

Dessa frågor är stödjande frågor. De kan omformuleras efter situationen om det behövs. Informera om att personen inte behöver svara på obekväma frågor.

- **Hur definierar du polyamori?**

- Vad betyder begreppet för dig?
- Är det viktigt med ett ord/begrepp/definition?

- **Hur kom du till insikt om att du är polyamorös?**

- Var det något självklart? Tveksamheter? Är det något man lever (gör) eller är (identitet)?

- **Är du öppen med att du är polyamorös? För vilka?**

- Komma ut process? Ständig?
- Vad har du fått för reaktioner? Från vänner? Familj? Arbetskamrater? Andra?
- Vilka är du öppen med?
- Vilka är du inte öppen med? Vad skulle hända om du "kom ut" för dem?
- Hur skulle du vilja bli bemött?

- **Lever du i en polyrelation just nu? Om inte har du gjort det förut?**

- Hur ser det i så fall ut? Vad kallar ni era relationer (par = två personer)? Har du primära och sekundära relationer?
- Finns det villkor, regler? Outtalade, uttalade?
- Hur fungerar kommunikationen?
- Vad är trygghet i en intim relation för dig?
- Hur tänker du kring Ärlighet? Trohet? Otrohet? Svartsjuka? Känslor (in)för partners partners?
- Om barn ingår i bilden, hur blir det med ansvarfördelning, föräldraskap mm.
- Saknar du några ord för praktik, tankar och känslor? Vilka?

- **Vad är det bästa med att leva i polyamorösa relationer? /Att vara polyamorös?**

- **Finns det något som är mindre bra med att leva poly?**

- **Har du erfarenhet av att vara monogam? Kan du berätta om de erfarenheterna?**

- **Är det tydligt var gränsen går för poly och mono?**

- **Hur tänker du runt vänskap och kärlek? (Finns det några skillnader?)**

- **Vad tänker du om framtiden, när det gäller att leva som poly?**

(Vad tror du, vad skulle du vilja, personligen och samhälleligt)

- **Är det något du skulle vilja tillägga?**

Hur har det varit att prata om detta med oss? (Se till så att personen inte går därifrån och mår dåligt)

Bilaga 2

Informerat samtycke

Intervjuerna kommer att användas i en C-uppsats i socialt arbete. En C-uppsats är ett obligatoriskt vetenskapligt arbete som är en del av socionomutbildningen på Institutionen för Socialt arbete på Göteborgs Universitet.

Deltagande i uppsatsen är frivilligt. Allt deltagande är anonymt och information som kan identifiera undersökningsspersonerna kommer inte att redovisas. Intervjupersonens personuppgifter kommer endast vara kända för Lisa Petersson & Ylva Gellerstedt. Alla som deltar har rätt att ångra sig och dra sig ur under projektets gång.

Intervjuerna i denna uppsats spelas in på band som kommer att förvaras hemma hos oss, Lisa Petersson & Ylva Gellerstedt, och sedan raderas när uppsatsen är färdig. Innan examination kan opponenter (andra C-uppsatsstudenter) och examinator (en lärare från institutionen för socialt arbete) ta del av det inspelade intervjumaterialet. Delar av inspelningarna kommer att transkriberas till text. Som intervjuperson har du rätt att ta del av utskriften av din egen intervju och komma med synpunkter. Lisa & Ylva har rätt att publicera de delar av det transkriberade materialet som intervjupersonen har godkänt. Uppsatsen kommer att lagras i Göteborgs universitets databaser och finnas tillgänglig för allmänheten.

Syfte med uppsatsen:

Vi vill öka medvetenheten om olika sätt att skapa relationer för att inom vårt yrkesområde, socialt arbete, motverka osynliggörande och diskriminering. Vi har valt att intervjua personer som definierar sig som polyamorösa eller lever liknande för att fånga upp berättelser som bryter mot den monogama normen. Vi intervjuar endast personer som är över 18 år. Det är en kvalitativ studie och vi kommer sammanlagt att intervjua 5-8 personer. Det innebär att intervjupersonernas berättelser kommer att fungera som exempel på hur det kan vara, hur man kan känna och tänka och inte som representationer för en hel grupp.

Uppsatsen planeras vara klar den 9 december 2008.

Med underskrift har intervjupersonen tagit del av uppläggning, syfte och villkor för medverkan och författarna förbinder sig till avtalet ovan.

Intervjuperson:

Författare:

Lisa Petersson

Ylva Gellerstedt